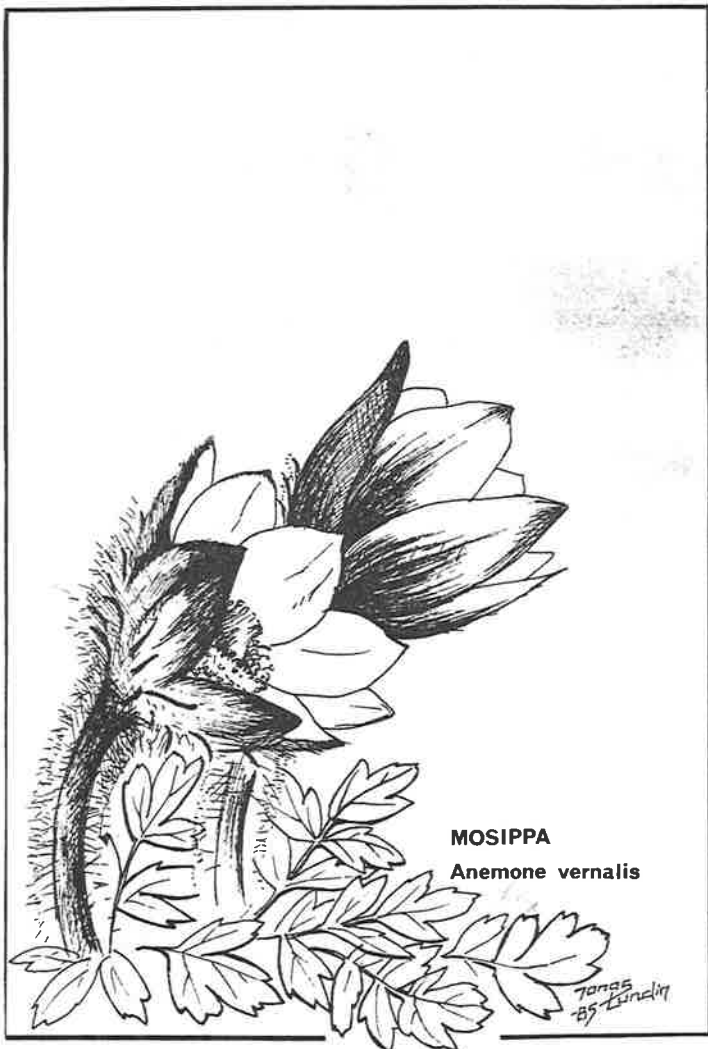

VÄXTER

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND

MOSIPPA
Anemone vernalis

Nr 2
1985
Årg. 3

NR 2 1985 ÅRG 3

Växter i Hälsingland och Gästrikland ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GABS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). Tidskriften utkommer med tre nummer årligen (vinter, vår och höst) och distribueras till medlemmar i GABS. Man blir medlem i GABS genom att betala in årsavgiften på GABS postgirokonto 575811-5. Årsavgiften är för närvarande 40 kr (varav 5 kr är medlemsavgift i SBF) för de som tidigare inte är medlemmar i SBF respektive 35 kr för de som redan är medlemmar i SBF (till exempel genom prenumeration på Svensk Botanisk Tidskrift, SBT). Prenumeration på SBT beställs genom Forskningsrådets Förlagstjänst, Box 6710, 113 85 Stockholm, postgiro 181900-2. SBT utkommer sex gånger årligen och omfattar ca 380 sidor. Prenumerationsavgiften för 1985 är 115 kr.

Önskemål och bidrag i alla tänkbara (och otänkbara) former för kommande nummer av *Växter i Hälsingland och Gästrikland* mottages tacksamt av redaktionen, som består av

Rosa Wallgren, Källparksg 2, 754 32 Uppsala, 018/110429
Bengt Stridh, Väktarg 18A nb, 754 22 Uppsala, 018/133889
Mats Carlsson, Erling Skjalgssonsg 30, 0267 Oslo 2, Norge

GABS styrelse 1984

Ordf	Anders Delin Lundnäs 3279 820 10 Arbrå 0278/40057	GABS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapetets syften är
V Ordf	Peter Ståhl Flemingg 31E 802 21 Gävle 026/113502	1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
Sekr	Ulf Swahn S Kopparslagarg 13B 802 21 Gävle 026/103586	2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
Kassör	Bengt Stridh adress enligt ovan	3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.
Övrig	Åke Ågren Ringvägen 9E 826 00 Söderhamn 0270/10503	I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Peter Ståhl som handhavare av atlas-rutor.
Suppl	Jan Hedman Sävsparvsv 5A 778 00 Norberg 0223/20882	I Gästrikland pågår projektet "Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun" med Ulf Swahn och Peter Ståhl som ledare.
	Mats Carlsson adress enligt ovan	GABS har 158 medlemmar(1985-05-13).

Hej!

Uppsala den 14 maj

Lockout, strejk, elände och 17:50 kilot för gröna äpplen. Gläd dig därför åt att årsavgiften i GÅBS är oförändrad (inte mer än ett par kilo gröna äpplen). Utnyttja det bifogade inbetalningskortet för att förnya ditt medlemskap för 1985.

Till årets bild vill vi nog redan nu utnämna porträttet på Arne i ungdomsåren, tala om "inne-look". Detta för oss in på sommarens aktiviteter, självklart bokar du in sommarens kurs i Gästrikland redan nu. Vi törs nog utlova en fin vecka med mycket skönt att skåda.

Mosippan har du väl kanske redan varit ut och beundrat när du läser detta och då har du säkert kommit upp i varv för att ge dig i kast med sommarens fortsatta inventeringar av våra landskaps växtlighet. Dra dig inte för att meddela små som stora fynd. Kom ihåg att alla bidrag är värdefulla. Om du ännu inte är aktiv inventerare så kan du till exempel vända till någon inventerare i din trakt för att få veta mera. Nej, nu lägger vi på locket för den här gången, med ett varmt tack till alla välvilliga skribenter som fyllt detta nummer med mycket läsvärt material.

En härlig sommar till
er alla från redaktionen

Bengt, Rosa och Mats

Innehåll

s 4	GÅBS sommarkurs 1985
8	Resultat 1984 och planer för 1985
12	Verksamhetsberättelse för 1984
15	Ekonomisk redovisning för 1984
16	Rigberg - planerat naturreservat
18	Fältgentianan och ängsfloran vid Rigberg
21	Låsbräken
25	Ängskovall eller skogskovall?
27	Medlemsförteckning
31	Jordarterna och deras uppkomst i Ljusnans dalgång
37	Politisk skandal på väg i Edänge-frågan
38	Räddad våtmark i Rengsjö
41	Floraminnen från min barn- och ungdomstid i Rogsta
47	Ny svensk standardflora - Krok&Almquist
50	Botanisk litteratur till salu
51	Inventerarträff i Ängersjö
52	Exkursioner
53	Botanikdagarna 1985 - Södra Vätterbygden
54	Elon Gata möter Slankstarr
56	Kalendarium

VÄLKOMMEN TILL UTVALNÄS OCH GÄBS SOMMARKURS 1985

21 - 26 JULI

Sommarmötet har förlagts till ett genuint gästrik-ländskt fiskeläge, **UTVALNÄS**, ca 17 km NO Gävle. Vi disponerar en äldre fiskargård med stor trädgård, strandtomt och sjöbod. Utsikten mot Gävlebukten är hänförande. I huset finns 5 sovrum med ca 13 sängplatser (+ytterligare golvplatser), kök och samlingsrum. I trädgården finns gott om tältplatser. Bekvämligheterna är begränsade men torrdass finns i ladugården och vattenpump på gården. Dessutom ligger havet på ett stenkasts avstånd och inbjuder till uppfriskande bad. Husets adress: **Utvalnäsvägen 76, busshållplats 39**. GÄBS-skylt visar vägen.

Vi kommer att inta gemensam middag på restaurang Strandgården i Bönan (3 km). Frukost och matsäck ordnar vi i huset.

Sommarmötet innehåller både exkursions- och kursinslag. Vi har för avsikt att låta kursverksamheten rikta sig både till nybörjare resp mer erfarna botanister.
Botaniska ledare: Roland Moberg, Anders Delin, Peter Ståhl och Ulf Swahn.

Exkursions- och kursverksamheten börjar kl 08.00 på måndag 22/7. Vårt hus står dock öppet för alla som så önskar redan på söndag eftermiddag (ex vis långväga deltagare).

Exkursionsmålen framgår av nedanstående program och karta. Till exkursionslokalerna åker vi i gemensamma bilar. Efter middagen samlas vi till föredrag och kursverksamhet i huset.

Familjemedlemmar är hjärtligt välkomna med på årets sommarmöte. Utvalnäs är en idealisk "semesterplats" med intressanta omgivningar och barnvänligt bad inpå knutarna. **Kostnaden för mötet blir 25 kr per deltagare och dag.** Middagen beräknas kosta ca 40 kr. Kostnaden för övriga måltider betalas av envar själv.

Anmälan om deltagande i årets sommarmöte skall göras senast den **30/6** (helst så snart som möjligt) till **Ulf Swahn, S Kopparslagargatan 13 B, 802 21 GÄVLE.** Tel 026/17 11 74 (dagtid), 10 35 86 (kvällar).

Ange vid anmälan **om** sängplats eller tältplats önskas, **om** familjemedlemmar kommer med, **om** du/ni stannar hela veckan eller bara tänker delta vissa dagar, **om** du som ordnar logi på egen hand vill äta middag på Strandgården.

Dessa uppgifter är viktiga för att vi skall kunna garantera sängplatser, middagsplatser och ordna båttransporter.

Förfrågningar kring kursen besvaras av **Ulf.**

Du som anmäler dig erhåller ett utförligt exkursionsprogram, kartor och beskrivningar över de lokaler vi kommer att besöka samt närmare hålltider för veckan.

Välkommen till ett spännande sommarmöte i lugn och avstressande skärgårdsmiljö.

PRELIMINÄRT EXKURSIONSPROGRAM FÖR GÄBS SOMMARMÖTE 1985

- Måndag 22 juli: Testeboån / ädla lövträd, forsar och strandkärr. 1.
Skärgårdsöar i Gävlebukten / maritima lövsnår och kalkgrusstränder 2.
- Tisdag 23 juli: Igelsjön i Kubbotrakten / kalkpåverkade rikkärr och lövkärr 3.
Inventering i grupper inom kalkområdet SO Gävle
- Onsdag 24 juli: Järvsta / kulturbygd med torrängar, banvall, gödselstäder (?) 4.
Orarna / kalkpåverkad strandängs- och fuktängsvegetation. 5.
- Torsdag 25 juli: Dalälven / lundvegetation med ädla lövträd och sydliga arter.
Dalälven / betade strandängar eutrof vattenveg. slamkrypning. 6.
- Freitag 26 juli: Gustavsmurarna / extremrikkärr 7.
Mohällsområdet / ängsgranskog med sällsynta lundgräs bl a 8.
- Lördag 27 juli: Reservdag
- Söndag 28 juli: Städning

GÄVLEBORGS BOTANISKA SÄLLSKAP - RESULTAT 1984 OCH PLANER FÖR 1985.

GÄBS skall sprida kunskap om botanik, inventera floran i Hälsingland och Gästrikland och verka för skydd av floran.

För Hälsinglands del har verksamheten dominerats av frågan om ytterligare kraftverk i Voxnan. GÄBS inventering av floran och andra naturvärden längs älven har påvisat naturvärden där, som väger tungt i jämförelse med värdena av en utbyggnad. Detta har starkt bidragit till den omsvängning bland allmänhet och politiker, som har ägt rum. Sakta men säkert har allt fler anslutit sig till den bedömningen, att naturvärdena vid Voxnan är så stora, att de inte får spolieras genom utbyggnad av Hylströmmen, Vinströmmen, Finnstuguströmmen och andra strömmar.

Det senaste beviset för omsvängningen är att Birgitta Dahl, enligt uppgifter i radio och press 13 feb 85, har ändrat sig. I promemorian 3 okt 84 föreslog hon att Hylströmmen skulle byggas ut. Nu lär hon föreslå att den skall sparas.

Går man något tillbaka i tiden, så ser man en utveckling, som klart visar vilken stor betydelse en ideell organisation som Svenska Naturskyddsföreningen eller GÄBS kan ha. När Hylströmsärendet drogs i vattendomstol vid 1980-talets början, fanns bara en svag lokal opinion emot en utbyggnad. Länsstyrelsens Naturvårdsenhet hade nästan ingen kännedom om naturen där, och inte heller Statens Naturvårdsverk. Resultatet blev den ur naturvårdssynpunkt felaktiga bedömningen, att eftersom inga naturvärden var påvisade så fanns inga naturvärden. Domstolen ansåg alltså att utbyggnad borde tillåtas.

Att utbyggnaden ändå inte kom till stånd berodde i första hand på att Vattenkraftberedningen var förutseende. Den observerade, att älven ej fanns med bland de älvar, som undersökts och bedömts i den Sehlstedtska utredningen 1974, och yttrade 30 aug 83 att man inte borde döma älven osedd. Hösten 1983 erbjöd sig GÄBS att inventera naturvärdena längs den outbyggda

delen av Voxnan och 20 feb 84 fick vi Länsstyrelsens uppdrag att göra detta. Den 5 juni beslöt riksdagen i enlighet med Vattenkraftberedningens förslag, att Hylströmmen inte skulle byggas ut, och vi fick några månaders andrum.

Inventeringen gjordes av 13 inventerare, som under 770 fältarbetstimmar undersökte den 12 mil långa älvssträckan. Inventeringsprotokollen sammanställde jag under sept-okt till en rapport, som 5 nov 84 lämnades till Naturvårdsenheten i Gävle.

Det var då ganska bedrövligt att 3 okt 84 mottaga Birgitta Dahls promemoria, där hon utan hänsyn till pågående inventering föreslog, att Hylströmmen skulle tagas med bland de strömmar som skulle byggas ut i den kommande propositionen. Lyckligtvis fick vi genom samarbete med Arbetsgruppen för Voxnans bevarande och tillmötesgående från radio, TV och press ut vår information i tid, d.v.s. under okt-nov.

Den 15 nov 84 kom också Mats Olssons inventering av utter, som visade en stark stam i Hylströmsområdet, och 5 dec 84 kom Naturvårdsenhetens naturvårdsplan för området. Tillsammans med vår rapport gjorde dessa rapporter att Statens Naturvårdsverk 7 dec 84 meddelade att man hade bytt ståndpunkt och nu förordade, att Hylströmmen skulle bevaras. Samtidigt kom yttranden från Statens Planverk och Vetenskapsakademien i samma riktning, och så följde de politiska partiernas grupper i kommuner och landsting slag i slag med den effekten, att vi nu har ett preliminärt besked om att Hylströmmen undantas från utbyggnad i Birgitta Dahls proposition, som skall offentliggöras 20 feb 85.

Detta är en omsvängning, som mycket få personer vågade förutspå för ett år sedan, kanske inte ens älvens trognaste försvarare, Håkan Lundgren i Edsbyn. Denna utveckling visar:

1. Att genom kunskap och engagemang kan även små organisationer påverka beslutsprocessen i viktiga ärenden.
2. Att ideella föreningar som SNF och GÄBS svarar för en mycket väsentlig del av kunskapen både om lokala förhållanden och om naturvård i större perspektiv.
3. Att allmänheten med åren får allt bättre kunskaper om miljövårdsfrågor i stort och därför större lyhörd-

het för naturvårdsargument.

Den stora framgång, som naturvården har haft i denna fråga, får flera följdverkningar. Dels är det just nu lätt att värva nya medlemmar till SNF. Botaniskt intresserade bör rekommenderas medlemskap även i GÄBS (pg 57 58 11-5, 40 kronor). Dels bör vi arbeta vidare för att Voxnan skall ges varaktigt skydd genom den nya naturresurslagen. Ytterligare inventering bör göras och en beskrivning av Voxnan utarbetas, innehållande fakta om geologi, hydrologi, fauna, flora, fiske, kulturhistoria och turism.

Om Ovanåkers kommun startar en utredning av översvämningsskontroll genom utnyttjande av f.d. flottningsmagasin, bör vi medverka för att dessa skall utnyttjas på ett ur naturvårdssynvinkel så skonsamt sätt som möjligt. En kortfattad beskrivning av naturvårderna vid Voxnan finns i "Natur i Gävleborg, 1984" (beställs från Barbro Risberg, Hagmarksg, 44, 81300 Hofors).

Voxnaninventeringens resultat kommer också GÄBS långsiktiga projekt tillgodo, nämligen "Projekt Hälsinglands Flora", som under året har fortskridit med mängder av nya inventeringsrapporter. Årets finaste fynd i landskapet var just den vid Voxnan funna lilla vattenormbunken klotgräs. Ett annat mycket fint fynd var blekblåddra, Utricularia ochroleuca.

Det finaste fyndet i Bollnäs kommun var råttsvans, en oansenlig släkting till smörblommorna, som inte har skådats i Hälsingland sedan 1910-talet. Den växer i Haggestalund på naken jord i en fårbetad torrbacke tillsammans med andra tidiga vårväxter som vårveronika och vårförgätmigej. Den är bara 1-2 cm hög och till skillnad från de nämnda blåblommade arterna inte alls vacker, utan tillhör blomsterparadens svans.

En detaljerad inventering pågår på Grossjöberget i Arbrå, där det finns skog, som har berörts mindre än vanligt av modärnt skogsbruk. Markägaren har lovat att låta området förbli orört under ytterligare 8 år, under vilka vi kan inventera och beskriva det med tanke på eventuell framtida reservatsbildning. Inga botaniska rariteter har påträffats, men där finns t.ex. lind, lönn, tvåblad och klockpyrola. Värde ligger

framför allt i vildmarksprägel, i ett brandfält där lövskog är på väg upp, i riklig förkomst av asp, enstaka mycket gamla tallar, en stor tjäderspelplats och rikligt med hackspettar och mård.

Bollnäs kommun håller på att utarbeta en markanvändningsplan, där alla olika intressen, bl. a. naturvårdsintressen, skall redovisas på karta och i text. GÄBS har bidragit med drygt 70 botaniskt intressanta objekt, och tillsammans med bidragen från SNF och GLOF torde stadsarkitektkontoret nu ha långt över hundra objekt att redovisa i planen. Det var tydligt, att finnskogen är dåligt representerad i denna sammanställning, vilket vi under kommande somrar får lov att råda bot på.

Planer för 1985.

GÄBS årsmöte hålls 16 mars kl 1300 i Föreningsbankens samlingslokal, Nygatan 17, 5 tr i Gävle. Kl 1400 föreläser Torleif Ingelög om Floravård i skogsbruket. Han är huvudförfattare till Skogsstyrelsens bok med samma titel. En skärmutställning över Projekt Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun kommer att visas. Projektet har drivits under ett par år av Gästrike-GÄBS-arna.

En tredagars kurs i botanik för ungdomar anordnas av Fältbiologerna i Gävle-Dala-distriktet 31 maj - 2 juni i SÖ Hälsingland. Ledare: Anders Delin, Åke Ågren och Gunnar Bodlund. Anmälan och ytterligare information till någon av dessa.

Botanisk exkursion till Sjuberget och Prostberget i Galven 6 juli kl 0800. Samling där sockengränsen Alfta-Arbrå korsar landsvägen. Ledare: Anders Delin. Ingen föranmälan.

GÄBS sommarmöte och kurs hålls i Gävletrakten vecka 30, d.v.s. ca 20-27 juli. Preliminära exkursionsmål: Ädellövskogar, forsstränder och älvängar vid Testeboån. Kalkrika öar i Gävle skärgård. Lundar, älvängar och ävjeottenstränder vid nedre Dalälven. Extremrikkärr, sumpskogar och skogsängar i Grinduga-Kubbotrakten. Klippor och rikkärr på Norrlandet. Torrängsbaccar S om staden. Anmälan till Ulf Swahn, 026-17 11 74 (dag) el 10 35 86 (kväll)

Anders Delin

GÄVLEBORGS BOTANISKA SÄLLSKAP (GÄBS)

Lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen

V E R K S A M H E T S B E R Ä T T E L S E
F Ö R 1 9 8 4

Antal medlemmar uppgick till 129 st

Styrelsen har bestått av:

ordf	Anders Delin	(vald 1983)
v ordf	Peter Ståhl	(vald 1984)
sekr	Ulf Swahn	(vald 1984)
kassör	Bengt Stridh	(vald 1983)
övr	Åke Ågren	(vald 1984)
suppl	Jan Hedman	(vald 1984)
	Mats Carlsson	(vald 1984)

Revisorer har varit: Jan Hassner och Göran Sjöberg med Henry Lindberg och Lars Sjölin som suppleanter

Valberedningen har bestått av: Carl-Eric Carlsson, Gunnar Bodlund och Barbro Risberg (C-E Carlsson sammankall.)

Inventeringsverksamheten

Projekt Hälsinglands Flora

Under året har 18 personer varit engagerade i inventeringsverksamheten. Arbetet har resulterat i 994 st inventeringslistor.

Projekt Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun

Fältnarbetet har i och med sommaren avslutats. Rapporter och redovisning i Svensk Botanisk Tidskrift är planerad till våren 1985.

Inventering av Voxnans växter

På uppdrag av länsstyrelsens naturvårdsenhet har 13 inventerare under sammanlagt 770 fältnarbetstimmar inventerat floran längs Voxnans lopp. Arbetet har resulterat i en rapport som tillställts länsstyrelsen.

Årsmöte hölls i Hudiksvall den 11 februari. 19 medlemmar deltog. Curt Mossberg, Växjö, berättade om floraprojekt i Småland.

Exkursioner och träffar

- 16 maj Kvällsexkursion till Lexe och Överhärde utanför Gävle, ledare P Ståhl och U Swahn, 20 delt
- 4 juni Kvällsexkursion till Sikvikstrakten S om Gävle, ledare P Ståhl och U Swahn, 10 delt

- 15 juni Exkursion till Hällåsen utanför Söderhamn, ledare Åke Ågren
- 29 juni Exkursion till Gryttjesbergen utanför Ljusdal, ledare Bengt Stridh, ca 50 deltagare
- 30 juni - Inventerarmöte i Ramsjö, 13 deltagare
- 1 juli
- 1 juli Exkursion Bollnäs med omgivningar, ledare Stefan Olander
- 6 juli - Inventeringskurs samt exkursioner på Orarna utanför Gävle, ledare P Ståhl och U Swahn
- 7 juli
- 18 juli Kvällsexkursion till Kubbotrakten S om Gävle, ledare P Ståhl, 6 deltagare
- 11 aug Exkursion till Hamrånge och Axmar, ledare Berit Berglund och Anders Nordin
- 2 sept Exkursion till Stenö naturvårdsområde vid Söderhamn, ledare Åke Ågren och Gunnar Bodlund
- 7 okt Svampexkursion vid Nedre Dalälven, ledare Mats Hellström m fl
- 10 nov GÄBS höstmöte hemma hos ordföranden i Arbrå, 20 deltagare
- 10 dec Projektet Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun presenterades av Peter Ståhl och Ulf Swahn på Silvanum i Gävle, ca 50 deltagare

Kursverksamheten

Studiecirklar i samarbete med Studieförbundet

Botanik, Söderhamn med Åke Ågren som ledare

Inventeringscirklar, Gävle med Peter Ståhl och Ulf Swahn som ledare

Botanik, Bollnäs med Stefan Olander som ledare

Övriga kurser

17 juli - 22 juli genomfördes sommarkurs i botanik i Gnarp med ca 20 deltagare. Ledare var docent Roland Moberg, Uppsala, Anders Delin samt Ove Åkerström

Föreläsningar och kurser för andra organisationer

- 2 febr Projekt Hälsinglands Flora - från observation till presentation och vård, Anders Delin vid Botaniska Sällskapetets möte i Stockholm
- 20 febr Kärleväxter i Söderhamns kommun, Åke Ågren vid NTÖ:s möte i Ljusne
- 24 febr Sällsynta växter i Söderhamn, Åke Ågren vid SNF möte i Söderhamn
- 15 mars Växter i Söderhamns skärgård, Gunnar Bodlund och Åke Ågren vid Skärgårdsföreningens möte i Söderhamn
- 29 mars Växter i Söderhamns skärgård, Åke Ågren vid miljövårdsföreningens möte i Söderhamn
- 26 juni Växter i Söderhamns skärgård, Gunnar Bodlund och Åke Ågren vid SMU möte i Söderhamn
- 13 sept Kärleväxter i Söderhamns kommun, Åke Ågren vid Vuxenskolans möte i Söderhamn
- 13 okt Växter i Söderhamns kommun, Åke Ågren vid Hälsofrämjandets möte i Söderhamn
- 1 nov Kärleväxter i Söderhamns kommun, Åke Ågren vid SNF möte i Söderhamn

Agerande i naturvårdsfrågorVoxnan och Mellanljusnan

Anders Delin och Bengt Stridh har under 1984 för föreningens räkning lagt ner ett stort och uppoffrande arbete för skydd av Voxnan och Mellanljusnan. Anders Delin har i detta sammanhang svarat för ett stort antal skrivelser och uppvaktningar till bl a riksdagen, naturvårdsverket, kammarkollegium, industridepartementet, länsstyrelsen, berörda kommuner och de politiska partierna.

Örarna

I samråd med markägaren, Korsnäs-Marma AB, har föreningen medverkat vid planeringen av avverkningarna på Ön. Floravårdsaspekterna har därvid kommit att långtgående beaktas.

Övrigt

- 15 jan Skrivelse till energiminister Birgitta Dahl angående skador på flora och vegetation vid en ev utbyggnad av Mellanljusnan
- 21 maj Demonstration av Älvåsbäcksravinen och Rågberg i Hassela för skogsvårdskonsulenten E Sandbacka (Anders Delin, Ove Åkerström och Arne Sandström)
- 25 maj Naturstig för skolbarn i 10 års åldern, Bollnäs (Anders Delin)
- 14 juni Skrivelse till länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen, Mellanskog och Bollnäs kommun angående naturvärden inom ett område på Nybohockens nordsluttning, Rengsjö.
- 1-2 sept Naturvårdsarbete i Rågberg, Hassela. Röjning, gränsmarkeringar etc (Anders Delin, Ove Åkerström och Mats Axbrink)
- 27 okt Deltagande i konferens om ängsskötsel ordnad av Medelpads Östra Naturvårdsförening (Anders Delin, Arne Sandström och Ove Åkerström)
- 18 nov Skrivelse till industridepartementet, naturvårdsverket m fl angående världsunik vegetation som skulle förstöras vid en utbyggnad av Edänge i Mellanljusnan
- 12 dec Skrivelse till industridepartementet angående vattenkraftsutbyggnad i Gävleborgs län
- 18 dec Skrivelse till länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen, AB Iggesunds Bruk och Ljusdals kommun angående naturvärden inom Gräningsreservatet

Artiklar i Svensk Botanisk Tidskrift

- SBT 78:1 Peter Ståhl, Skogskorn, Hordelymus europaeus, i Gästrikland
- SBT 78:2 Åke Ågren, Sandviva, Androsace elongata, funnen i Hälsingland

Artiklar i dagspressen

Ett flertal artiklar, företrädesvis angående Voxnan och Mellanljusnan, har publicerats i främst Hälsingetidningarna. Gävlepressen har uppmärksammat floravårdsarbetet på Örarna.

Artiklar i Natur i Gävleborg Anders Delin, Barbro Risberg och Åke Ågren har varit medförfattare i tidskriften som ges ut av Gävleborgs Naturvårdsförbund

Kontaktbladet har utkommit med tre nummer under året. Från och med nr 2/84 har tidningen fått A 5 format och ny lay-out.

För styrelsen

Ulf Swahn
Ulf Swahn (sekreterare)

EKONOMISK REDOVISNING för 1984

Sällskapet hade 129 medlemmar den 31/12 1984.

INGÅENDE BALANS

Tillgångar

Postgiro	10466:97
Länsstyrelsens konto	<u>10000:-</u>
<u>Ingående tillgång</u>	20466:97

RESULTATRÄKNING

Inkomster

Bidrag	12545:-
Domänverket	3000:-
AB Iggesunds bruk	2000:-
Ljusdals kommun	1500:-
Hudiksvalls stad	1500:-
Ovanåkers kommun	1500:-
Nordanstigs kommun	1500:-
Bollnäs kommun	1500:-
Övrigt	45:-
Sommarkurs	9215:-
Landstingsbidrag	8000:-
Deltagaravgifter	1215:-
Medlemsavgifter	4325:-
Ränta postgiro 1983 och 1984	1602:33
Försäljning av litteratur	208:-

27895:33

Arets överskott 6461:10

UTGÅENDE BALANS

Tillgångar

Postgiro	21475:07
Länsstyrelsens konto	<u>5453:-</u>
<u>Utgående tillgång</u>	26928:07

Utgifter

Inventering	5938:-
Länsstyrelsens konto	4547:-
Sommarkurs	2902:60
Tidning	2412:50
Porto	1941:70
Datorkostnader	1227:-
Årsmöte	763:-
Styrelsemöten	575:-
Kontorsmaterial	577:60
Telefon	402:68
Övrigt	147:15

21434:23

Uppsala den 20/1 1985

Bengt Stridh

Bengt Stridh, kassör i GÅBS

RIGBERG - PLANERAT NATURRESERVAT

Fastigheten Rigberg är belägen c:a 1 mil NV om Hassela samhälle i Nordanstigs kommun. Närmaste by är Norrbäck, som ligger c:a 2 km SO om Rigberg.

Ändamålet med reservatsbildningen är att bevara och skydda ett område med ängsliknande vegetation, där det intressantaste inslaget är den rika förekomsten av fältgentiana, *Gentianella campestris*.

Rigberg ligger inom den finnkoloniserade nordvästra delen av Hassela socken. Den stora andelen ortnamn med finsk anknytning, 12-13 %, antyder den kraftiga finska invandringen.

Efterforskningar har inte givit några ledtrådar beträffande själva namnet Rigberg eller tiden för den första bosättningen. I Richard Gothes bok "Hassela-finnarna" omnämnes ej Rigberg. Dock omnämner Gothe ett gammalt dokument vari sägs: Sedan man efter ankomsten 1598 haft den första bostaden uppe i Bastuåsen eller Rigmäki (mäki=berg, backe) grundlades år 1600 av Per Andersson och hans söner Jöran, Pål, Israel och Erich de fyra hemmanen vid Kölsjön. Om detta Rigmäki motsvarar nuvarande Rigberg må vara osagt.

Fastigheten Rigberg 1:2, som den nu betecknas, hade enligt lantmäterihandlingar år 1830 beteckningen Rigberg 1:1 och omfattade gårdarna Rigberg och Sunds. Ägare var bonden Nils Johnson. Ägorna klassificerades som gårdstomt, odling äng, sval, skog eller skogbacke.

Gården Rigberg med inägor ligger c:a 400 m över havet i en grund dal, som öppnar sig och sluttar mot SV. Dalen genomflytes av en mindre bäck. Från vägen Norrbäck - Kölsjön leder en 650 m lång kärrväg in till gården. Den är nätt och jämt farbar med bil. Ett stycke in efter vägen ligger en timrad lada, som skulle kunna iordningställas och användas för övernattning, om den finge disponeras.

Enligt topografiska kartan 1952 har det funnits c:a 8-10 åbyggnader på fastigheten och ungefär lika många lador. Jordbruket lades troligen ner i början av 1950-talet. Gjutna grunder samt rester av vattenledning tyder på att mangårdsbyggnaden blivit moderniserad någon gång på 1940-talet. Fastigheten inköptes av Iggesunds bruk för c:a 20 år sedan. Ungefär samtidigt planterades gran på inägorna.

Husen har därefter rivits, grundmurarna så sent som 1982.

Området för själva reservatet sluttar mot väst och nordväst och utgöres av morän med glesa stenar och block. Inom området finns grova tallstubbar efter en avverkning för 30-40 år sedan, tydande på en gles tallskog, vilket stämmer med beteckningen skogbacke från 1830. Förekomsten av ängsväxter tyder på att området tidigare var betat eller slått. Ängsvegetationen kvarlever trots granplanteringen på området, då denna ännu ej hunnit växa upp och tätna.

Jag uppmärksammade den speciella ängsmiljön och förekomsten av brudsporre och nattviol, men framför allt fältgentianan, som för mig var ny, vid ett besök på platsen sensommaren 1977. Året därpå, den 13 aug besökte Arne Sandström och jag området på nytt för en noggrannare rekognocering. Fältgentianan blommade då fantastiskt rikligt, i hundratal exemplar.

Flera inventeringar har sedan skett tillsammans med Anders Delin och Arne Sandström, vilket senare ledde till en av Anders författad inlägga till Naturvårdsenheten i länet, om behovet av skyddsåtgärder för området. Ur denna inlägga har jag hämtat en del uppgifter beträffande vegetationshistoria, markförhållanden mm.

Ungefär samtidigt tog Anders kontakt med Leif Eriksson, Iggesunds bruk, som tillsammans med oss andra besökte området på försommaren 1983. Denna kontakt ledde till att Iggesunds bruk genom Leif Eriksson varit vänligt att tillmötesgå GÄBS önskemål om skyddsåtgärder för området och tecknat ett nyttjanderättsavtal med kostnadsfri upplåtelse av ett område om c:a 1 ha, varav 2000 m² får röjas ren från skog och den övriga delen får glesas ut till träd med 5 m förband. Upplåtelsen löper på 5 år och därefter med ett år i taget till dess att någon av parterna säger upp avtalet.

Vi har nu avgränsat området för att på ett naturligt sätt täcka in de bästa växtlokalerna enligt de premisser, som Iggesunds bruk angivit. Vi har huggit upp rågångar, röjt en del mindre ytor och lagt ut och inventerat ett antal fasta provrutor.

Konsulent Egil Sandbacka vid Skogsvårdsstyrelsens kontor i Bergsjö har inlämnat budgetansökan på 30 röjningsdagsverken på området. Vi ser med glädje fram mot denna fina röjningshjälp, vilken kan komma igång nu till hösten.

Avsikten är att efter den första avröjningen och utglesningen på området vårda det genom slybekämpning och slåtter i likhet med vad man med gott resultat ägnat sig åt inom Medelpads Naturskyddsföreningar. Det har visat sig att bland annat ängens orchidéer återkommit eller ökat vid sådan vård. Förhoppningsvis skall vi också kunna intressera kommunens olika intresseföreningar för projektet och därigenom få hjälp med vård och skötsel.

Ove Åkerström

FÄLTGENTIANAN OCH ÄNGSFLORAN VID RIGBERG

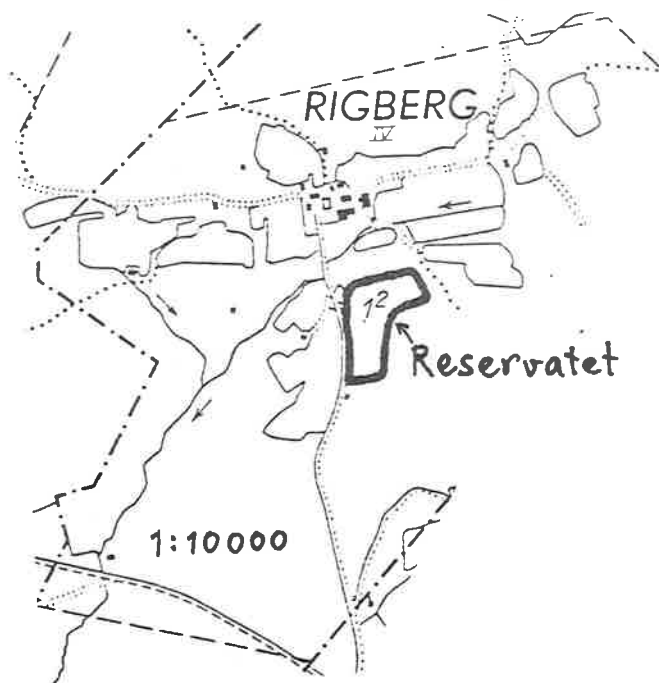
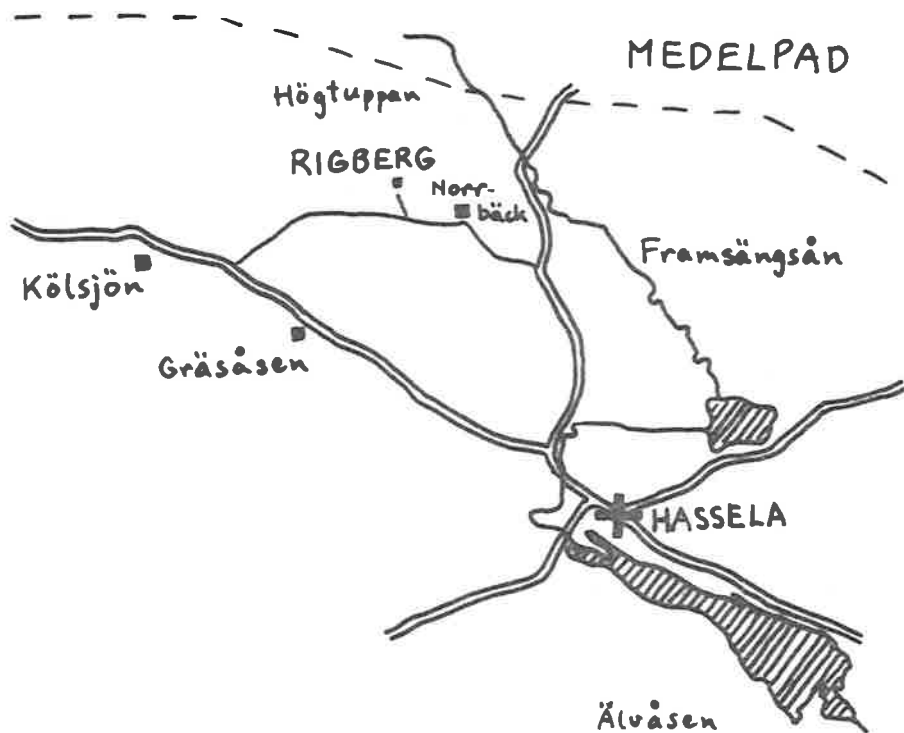
Ängen slogs med lie för att kreaturen skulle få vinterfoder och hagen betades. Övergången från hage till betad skog är diffus. Ängen skyddades däremot noga från betande djur med hjälp av stängsel. Efter slåttern kunde dock djuren få gå även på ängen en kortare tid.

Ängens flora är relativt väl dokumenterad i äldre litteratur. De betade markernas flora är sämre dokumenterad. Den tycks dock ha liknat ängens. Bägge dessa brukningsformer gav ju upphov till öppna ljusa marker, och ängsväxternas främsta kännetecken är att de är ljusälskande. Likheter mellan dessa bägge marktypers flora kan också bero på, att ett visst stycke mark har utnyttjats tidigare för slåtter och senare för bete, eller möjligen omväxlande

Fältgentianan betraktas av Mårten Aronsson, en av våra främsta kännare av det gamla odlingslandskapets flora, som indikatorart för ängsmark. Arten har inga säkert naturliga ståndorter i Sverige och har förmodligen kommit in med ängsbruket. Arten var vanlig på 1800-talet, men är nu överallt sällsynt. I Gästrikland finns endast en lokal och i Hälsingland ett 10-tal.

Många andra arter har angivits som gynnade av ängsbruket, t.ex. brudsporre och låsbräken-arter, men någon analys av artsammansättningen på ängar i Sverige har jag inte funnit.

Jag har därför sammanställt publicerade förteckningar av artsammansättningen på hävdad ängsmark i Karelen, Värmland, Dalarna, Härjedalen, Jämtland och Medelpad. Ur den digra lista, som då har kommit fram, kan man urskilja

Fältgentiana

de arter, som man skulle kunna kalla ängens karaktärsväxter. Det är de arter, som är betydligt vanligare där än i omgivande skogsmark.

Av ängens karaktärsväxter finns i Rigberg följande: Låsbråken, hönsarv, smörblomma, daggkäpa, gulvial, skogsklöver, rödklöver, vitklöver, fältgentiana, ögontröst, teveronika, rölleka, prästkrage, maskros, rödven, vårbrodd, stagg och brudsporre. Dessutom finns norsknoppa, som enligt vår begränsade erfarenhet från Hälsingland också är knuten till liknande kulturpåverkad mark.

Andra arter, som troligen också gynnas av ängshävd, dvärglumner, ormröt, slätterblomma, kattfot och borsttistel, finner man också i Rigberg. Vårärt och hässlebrodd, som hör till lundartad skog (lågörttyp), finns i närheten av reservatet. Övriga påträffade arter är vanliga skogsväxter. Totalt har vi hittills funnit 85 kärlväxtarter.

Marken inom reservatet är överallt torr-fuktig, ingens stans våt. Större delen är torr moränsluttning, på några ställen med berg i dagen. Den art, som sätter sin prägel på reservatet under sensommaren och hösten, är fältgentianan. Under försommaren är den svår att finna, på grund av att bladen inte är iögonfallande. Arten växer sannolikt i flera tusen ex., i klungor utspridda över alla delar av reservatet.

Låsbråken och norsknoppa förekommer endast enstaka och fåtaligt. Brudsporren finns i litet antal både på fuktig och på torr mark, vilket hör till denna arts egenheter. Den tycks tåla hela skalan av markfuktighet från våt myr till torr solexponerad bergsluttning med tunn morän.

Fältgentianaförekomsten vid Rigberg är den rikaste vi f.n. känner i Hälsingland. Om området i framtiden får hållas öppet på lämpligt sätt hoppas vi kunna vidmakthålla en stark population av denna både vackra och sällsynta art. Dess utveckling skall noga följas inom fasta provrutor, lagda delvis inom reservatet, delvis utanför, där granskogen snart kommer att sluta sig.

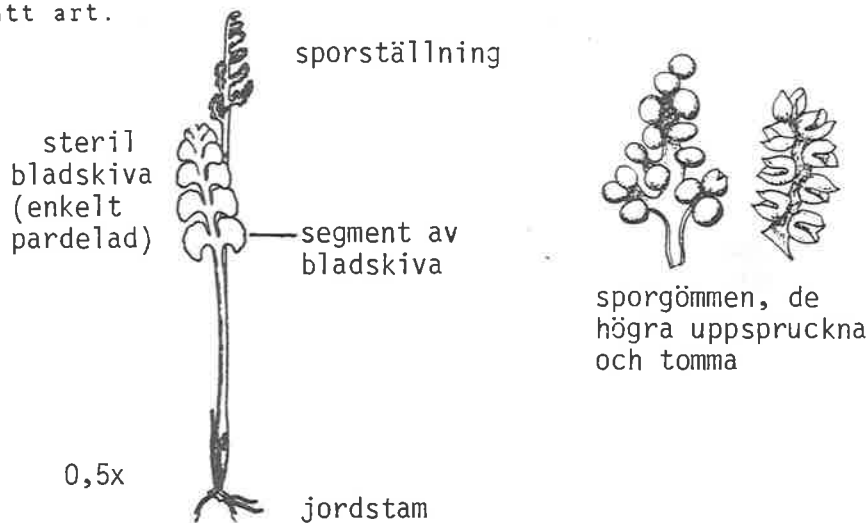
Denna lokals stora värde för landskapets floravård gör det inte mindre angeläget att inom varje kommun eller socken uppspara och vårda någon ängs- eller hagrest med ängsvegetation, landets f.n. mest hotade vegetations-
typ.

Anders Delin

LÅSBRÄKEN

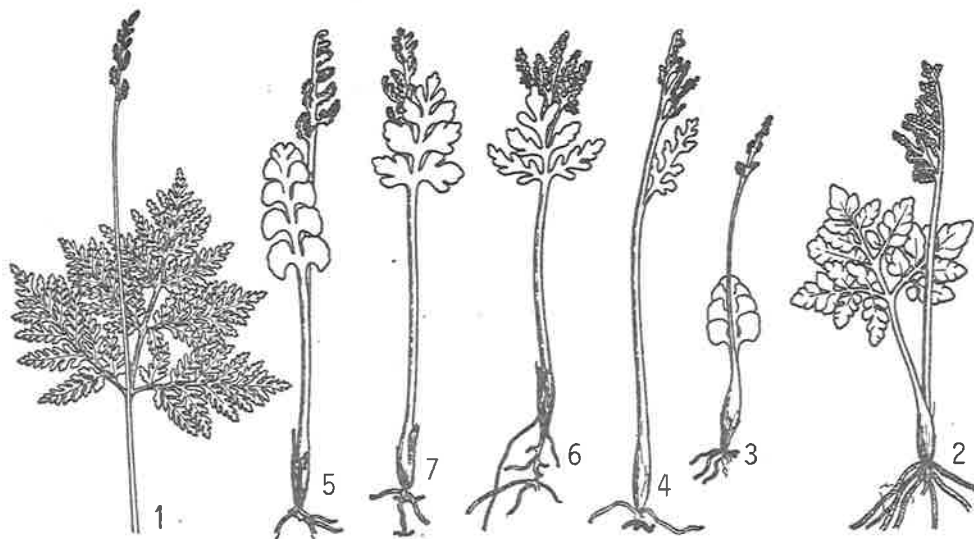
De sju svenska arter i detta släkte av kärllkryptogamer är alla relativt små och oansenliga, men samtidigt också lockande och en smula gåtfulla. Förmodligen är de i minskande på grund av att lämpliga växtplatser är i avtagande. Huvudsakligen är de bundna till kulturpåverkade platser som ängsmarker (äng används här i en mera vidsträckt betydelse).

Vanlig låsbräken är den art där man lättast kan förutsäga var den kan påträffas. När det gäller de övriga arterna är det betydligt svårare att definiera en "normal" växtplats, vilket gör att fynd av det mera oväntade slaget kan dyka upp. Det kan ibland uppstå vissa problem med artbestämningen och därför presenteras här en kortfattad bestämningstabell som förhoppningsvis ska göra det lite lättare att komma till rätt art.

A. Bladskivan lik liten planta av hundkåx,
stor som ekbräken	1.
AA. Ej som A.	
B. Bladskivan utgår nära plantans bas	
C. Bladskiva dubbelt pardelad	2.
CC. Bladskiva enkelt pardelad	3.
BB. Bladskivan utgår vid eller ovan plantans mitt	
C. Bladskiva grågrön	4.
CC. Bladskiva grön	
D. Bladskivans segment njurlika-halvmånformiga	5.
DD. Bladskivans segment avlånga-trekantiga	
E. Bladskivans nedersta segment avlånga	6.
EE. Bladskivans nedersta segment triangulärt	7.

En fullständig beskrivning av arterna finns exempelvis i Hylanders "Nordisk kärlväxtflora", del I.

Teckningar ur Lids "Norsk og Svensk flora", 0,5x.

1. STOR LÅSBRÅKEN (*Botrychium virginianum*). Ej funnen i Hälsingland (ett troligen feletiketterat äldre beläggsexemplar finns från Ljusdal), 12 idag kända lokaler i Gästrikland.

2. HÖSTLÅSBRÅKEN (*Botrychium multifidum*). Den näst vanligaste låsbråkenarten. Ett 15-tal aktuella förekomster i Hälsingland och 2 i Gästrikland.

3. DVÄRGLÅSBRÅKEN (*Botrychium simplex*). Ej funnen i Hälsingland. Har funnits på Iggön i Gästrikland, där den sågs sista gången 1967 (upptäckt redan på 1800-talet).

4. RUTLÅSBRÅKEN (*Botrychium matricariifolium*). Ett modernt fynd i Hälsingland, Bäckeskogsvallen i Ljusdals fg (1 ex 1984), i Gästrikland på Iggön.

5. VANLIG LÅSBRÅKEN (*Botrychium lunaria*). Den i särklass vanligaste låsbråkenarten. Förbisedd. Troligen finns den i de flesta 5x5 km-rutorna.

6. TOPPLÅSBRÅKEN (*Botrychium lanceolatum*). 7 moderna förekomster i Hälsingland, i Gästrikland på Iggön (1 ex).

7. NORDLÅSBRÅKEN (*Botrychium boreale*). 3 förekomster i Hälsingland, Nygravsmon (8 ex 1982, 2 ex 1984), Sorga (1 ex 1982-1984), och Gammelvallen (1 ex 1984) i Färila fg. Gästrikland 3-4 förekomster.

En typisk växtplats för vanlig låsbräken är en öppen, sandig(-grusig), torr plats med gles växtlighet, tillsammans med kattfot (ofta inuti tuvan av kattfot). För att inte missa något är man tvungen att krypa på knä (om man inte har syn som en örn). Enligt uppgift från andra inventerare kan man även påträffa den tillsammans med gråfibblor. Vanlig låsbräken är lite speciell på grund av att den dyka upp på vitt skilda växtplatser, som vägkanter, banvallskanter, glest bevuxen gräsmark, torra bergsbranter (exempelvis tillsammans med liten fetknopp i Gryttjesberget, Delsbo fg), men även skuggiga platser som under örnbräken eller under mycket frodig vegetation av bland annat nordisk stormhatt (Gåssjöberget, Ramsjö fg).

Lämpliga platser att söka på är till exempel fäbodvallar på partier med gles, inte alltför frodig, gräsvegetation (dock inte på de allra magrasta partierna, där stagg trivs). Vid Mellanljusnan har det visat sig att gamla växtplatser för timmer, där det ursprungliga tall-lingon samhället här ersatts av torr gräsmark är lämpliga växtplatser. Har man väl hittat en växtplats med en art av låsbräken bör man söka igenom denna extra noggrant eftersom det relativt ofta kan växa flera arter på samma växtplats. Ett gott exempel är en artikel i SBT 1983, häfte 2, där fyra arter påträffades inom 90 m² på en växtplats i Medelpad. Det är inte ovanligt att man finner endast enstaka exemplar. Antalet kan dock växla kraftigt från år till år, åtminstone vad det gäller vanlig låsbräken.

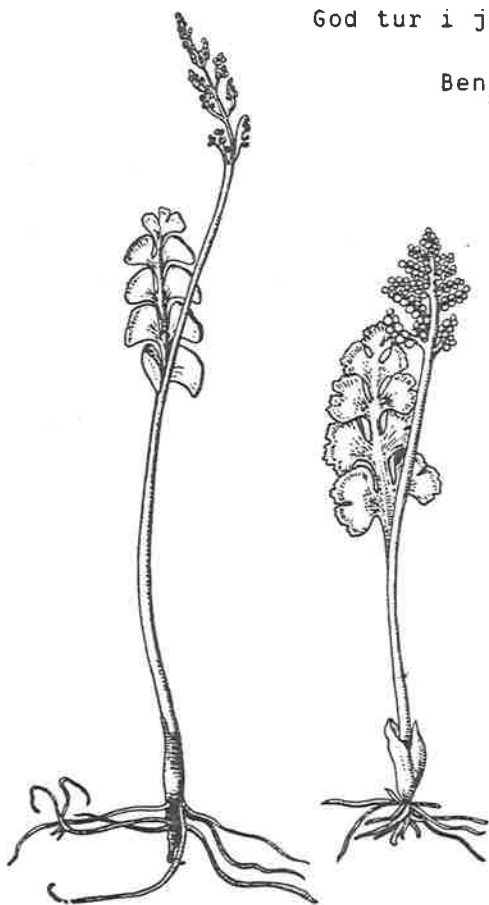
Ett annat exempel kan ges från Bjurstorpet vid Opplisjön i Ljusdals fg. På en torr, sandig tallmo med övervägande lingon i fältskiktet gick jag och min vän Rolf-Åke och letade efter vanlig låsbräken bland kattfottuvorna. Efter en stund hittade Rolf-Åke tre exemplar av vanlig låsbräken alldeles intill en mindre väg till en sommarstuga. När jag böjde mig ner för att närmare studera dessa kunde jag konstatera att där också växte en mycket liten planta av höstlåsbräken invid mitt knä. Krypande på knä genomsöktes den närmaste omgivningen men inga flera plantor dök upp. Senare på året, 15 september, gick jag och min pappa Erik dit för att titta hur det såg ut. Då hittade Erik en gulnad planta av topplåsbräken bara 5 meter från de tidigare funna plantorna, tala om överraskning!

Exemplet ovan visar att låsbräken kan (med fördel?) studeras sent på säsongen men man kan också se de första ljusgröna skotten redan i mitten av maj, då de trots litenhet inte är svårare att upptäcka än senare på sommaren, på grund av att inte så mycket annan vegetation "stör".

Med andra ord, håll ögonen öppna efter låsbräken i sommar! Det bör framhållas att låsbräkensläktet inte är helt undersökt, så vi kanske bidra till att sprida lite kunskap om släktet genom att inventera dess växtplatser. Behöver du hjälp med artbestämningen så ställer jag gärna upp. Om du tänker pressa ditt fynd så gör det efter det att plantan släppt sina sporer (slutet av juni-början av juli) och tag er roten (låsbräkenarterna är fleråriga och kan därför återkomma följande år om man lämnar roten). Ett skonsammare alternativ är fotografering.

God tur i jakten på låsbräken önskar

Bengt Stridh

Vanlig låsbräken kan ibland ha antydning till bladskiva med delade segment, som på plantan till höger.

ÄNGSKOVALL ELLER SKOGSKOVALL ?

Våra vanliga kovallarter, ängs- och skogskovall, betraktades förr som särskilt betydelsefulla betesväxter. På de betesmarker der de växa ymniga blir både mjölken riklig och smöret utmärkt godt och gult, anmärkte Linne vid en av sina resor. Deras värde för skogsbetet framgår både av det nuvarande namnet och det äldre mjölkvall eller koskepling. En lokal benämning i Hälsingland är korgas som liksom kovete istället syftar på frönas likhet med vetekorn. Finns det fler lokala benämningar i vårt län?

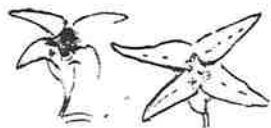
Kovallerna är ettåriga, villket de är ensamma om bland våra vanliga skogsväxter.

Oftast är svårigheterna att skilja arterna lätt överkomliga. 15 mm lång gul - blek krona = ängskovall. 8 mm lång rent gul krona, jämnlång med fodret = skogskovall. På sensommaren och hösten står man sig slätt med dessa karaktärer och några alternativa skillnader hittar man i varje fall inte i våra vanliga florer. Man får därför nöja sig med släktnamnet *Melampyrum* på krysslistan.

Föregående säsong ägnade jag därför lite extra möda åt att hitta nya karaktärer. Det visade sig att arterna ganska enkelt kunde skiljas åt på kapseln och foderflikarnas utseende. Dessa skillnader illustreras på följande sida. Eftersom jag ännu bara hunnit studera dessa karaktärer en höst, och utan mer ingående systematisk analys tar jag tacksamt emot synpunkter på dessa karaktärers användbarhet.

Även under blomningen torde foderflikarna vara en bra hjälp vid bestämningen och en säkrare karaktär än blomfärgen. Ängskovaller med rent gula och skogskovallliknande blommor är nämligen inte ovanliga (mest på hösten?)

SKOGSKOVALL

foder, obefruktad blomma

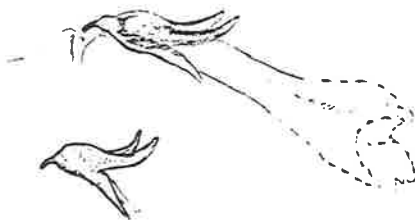
foder med kapsel

Foderflikar smalt trekantiga
(2-3 ggr så långa som breda)
vid blomningen utåtböjda
(liknar ett liggande X)

Kapsel rak, föga kölad

ÄNGSKOVALL

naturlig
storlek

Foderflikar långa, smala
(3-5 ggr så långa som breda)
övre flikar i regel parallella
och karaktäristiskt uppåtkrökta

kapsel kölad

MEDLEMSFÖRTECKNING

Gävleborgs Botaniska Sällskap

MEDLEMSFÖRTECKNING

Gävleborgs Botaniska Sällskap

Adressändringar meddelas till Bengt Stridh, Väktargatan 18A nb, 754 22 Uppsala.

+ = betalar avgift till SBF(Svenska Botaniska Föreningen) via GABS, övriga betalar denna avgift via prenumeration på SBT(Svensk Botanisk Tidskrift).

158 medlemmar 1985-05-12

+ADOLFFSSON, ANDERS	IDROTTSVÄGEN 26	820 26	MARMAVERKEN
ALM-ELMEBORG, INGRID	S KOPPARSLAGARGATAN 16B	802 21	GAVLE
ANDERSSON, FOLKE	BERGSVÄGEN 5D	820 22	SANDARNE
ANDERSSON, GUNNNAR	ÄNGSVÄGEN 4	826 00	SÖDERHAMN
+ANDERSSON, LILLEMOR	BRANDÄNGE	825 00	IGGESUND
ANDERSSON, TORD	KLAPPSTA	810 20	ÖSTERFARNEBO
ANDERSSON-MEDQUIST, CHRISTINA	HOLMÄNGESPLANADEN 4	826 00	SÖDERHAMN
+ASTERMO, GUNVOR	RIMFROSTGATAN 27	802 30	GAVLE
+AXBRINK, MATS	VALLENVÄGEN 9	820 77	GNARP
BAKKEN, GUNNAR	BARRVÄGEN 1	803 57	GAVLE
BERGLUND, BERIT	GLACIÄRVÄGEN 3	803 60	GAVLE
BERGLUND, EDITH	SUND 752	820 46	RAMSJD
BIGNERT, ANDERS	BERGTORPSVÄGEN 60	183 63	TABY
BIRGERSSON, ULF	SERNANDERSVÄG 01-432	752 61	UPPSALA
BODLUND, GUNNAR	KAPTENSGATAN 9A	826 00	SÖDERHAMN
+BOMAN, ØSTEN	BRIGGVÄGEN 9	826 00	SÖDERHAMN
+BONDE, LARS	BRISGATAN 44	802 30	GAVLE
+BRODIN, GRETA	KOLONIVÄGEN 22	824 00	HUDIKSVALL
+BRODIN, HARALD	KOLONIVÄGEN 22	824 00	HUDIKSVALL
+BROMAN, NELLY	TEGELVÄGEN 46	803 70	GAVLE
BRYNTSE-ANDREASSEN, KERSTIN	PL 640	810 32	LINGBO
+BRÄNDT-LARSSON, AGNETA	KOLMOVÄGEN 29	824 00	HUDIKSVALL
BURCHARDT, ÅKE	KVARNVÄGEN 2B	812 00	STORVIK
CARLSSON, CARL-ERIC	NYBRIKSVÄGEN 7	824 00	HUDIKSVALL
CARLSSON, MATS	ERLING SKJALGSSONSG 30	0267	OSLO 2 NORGE
+CARLSSON, TOMAS	FACK HÖGBÖ SJUKHUS	791 82	FALUN
CEDERMARK, BÖRJE	NORRLANDSVÄGEN 73C	821 00	BOLLNAS
+DAHLBECK, ANNA	ANDRA PARKGATAN 2A	824 00	HUDIKSVALL
DANIELSSON, BENGT	KREMLEVÄGEN 3	752 46	UPPSALA
+DANIELSSON, PER-ERIK	SUNNERSTAVÄGEN 7	821 00	BOLLNAS
DELIN, ANDERS	LUNDNAS 3279	820 10	ARBRA

+ECHAR, INGEMAR EDELSTJÖ, JANNT +EDHOLM, SIGUR' +ELIASSON, TORBJÖRN +ENGLUND, ROGER +ENGLUND, ÅKE +ENGSTRÖM, PETER ERICSSON, LARS ERIKSSON, ERIK ERIKSSON, GUN-BRITT ERIKSSON, GUNNAR ERIKSSON, PER-ANDERS	BOX 346 KALLMORA 3275 ÅKERSLUND 375 E BOX 57 RUNGÅRNS SÄTERI ORDENSGATAN 11A NYA VALSÄTRAVÄGEN 6 EKOLOGISK BOTANIK BERGE 3493 TUVSTARRVÄGEN 32 KUPPBOLSVÄGEN 82A BOROVÄGEN 2	820 03 VIKSJÖFORS 794 00 ORSA 810 22 ÅRSUNDA 820 50 LOS 740 12 KNUTBY 820 10 ARBRÅ 752 46 UPPSALA 901 87 UMEÅ 826 04 NORRALA 803 62 GÄVLE 802 38 GÄVLE 811 35 SANDVIKEN
+FAGERSTRÖM, BO +FORSBERG, INGEBORG +FORSGREN, PER +FRANK, SIGNE +FREDIN, ULLA V FRIESEN-GRAPENGIESSER, KAJSA +FRISK, ERIK +FÄRLIN, SVEN ERIK	HEDSTA 2074 MATTÖN 35 HESSELMANSVÄG 45 FLASTA 3718 RÅMSJÖ 1067 PL 2529 LILLKILSGATAN 6 HOVRA 348	820 65 FORSA 810 20 ÖSTERFARNEBO 752 63 UPPSALA 820 10 ARBRÅ 820 62 BJURÅKER 827 00 LJUSDAL 802 26 GÄVLE 820 42 KORSKROGEN
+GLANS, LENNART +GRIGHOLM, STIG OLOF GRÖNDAHL, LENA +GRÖNLUND, ERIK C/O PALMGREN +GÖTHNER, ERIK	TJÄRNVÄGEN 1 MAJORSGATAN 12D MARMORVÄGEN 11B HANTVERKAREGATAN 6 LUGNVÄGEN 6	824 00 HUDIKSVALL 802 28 GÄVLE 752 44 UPPSALA 392 36 KALMAR 816 00 OCKELBO
HALLER, LARS ÅKE HASSNER, JAN HEDMAN, JAN +HELLBERG, MATS HELLSTRÖM, BIRGITTA HENRIKSSON, BO HOLMA, BARBRO HULTIN, HANS HALLHOFF, GÖSTA +HALLNER, H +HÖGBLOM, STIG +HÖIJE, BERTIL	IDUNGATAN 4 RINGVÄGEN 38 SÄVSPARVSVÄGEN 5A SÖDRA KÖPMANGATAN 29A RINGVÄGEN 35 GAMLA LANDSVÄGEN 5 VALLVÄGEN 12C SICKERVÄGEN 7 VANORTSVÄGEN 37, 2TR GRÄSBÄCKEN PERSFALLSVÄGEN 8B N HARNÄSVÄGEN 19	802 28 GÄVLE 827 00 LJUSDAL 778 00 NORBERG 802 21 GÄVLE 810 41 FORSBACKA 828 00 EDSBYN 824 00 HUDIKSVALL 803 86 GÄVLE 824 00 HUDIKSVALL 810 40 HEDESUNDA 813 00 HOFORS 814 00 SKUTSKAR
+JACOBSSON, PER-GUNNAR +JOHANSSON, HANS +JOHANSSON, PAJ +JONSSON, HANS +JONSSON, LEIF	RINGVÄGEN 41 SLÄTTERVÄGEN 48 PL 682 HYGABACKA 2 FRESKAVÄGEN 10	820 60 DELSBO 824 00 HUDIKSVALL 820 46 RAMSJÖ 828 00 EDSBYN 828 00 EDSBYN
KARLSSON, THOMAS +KEMPE, NILS-GUNNAR +KULLENBERG, LILIAN	KULRAMSVÄGEN 3C PARKVÄGEN 44A BOX 94	223 67 LUND 802 27 GÄVLE 822 00 ALFTA
+LANTELL, GUNBORG LARSSON, ARNOLD LARSSON, HALVARD +LARSSON, LARS LARSSON, BENGT GI LARSSON, BENGT MP LENNSTRÖM, OVE LINDBERG, HENRY +LINDBERG, INGEGERD +LINDBERG, GUNNAR +LINDERHEIM, ALF	TENNGATAN 8 JOHANNESBERG 3465 S BACKVÄGEN 1C, 2TR SKOLHUSGATAN 25 PL 4875 LUMMELUNDSVÄGEN JOHANNESBACKSG 80B, 2TR FREDRIKSDALSVÄGEN 6A JUTBACKSVÄGEN 12 STAFFANSGATAN 3B STIGSRUNDAN 71 BOX 8032	811 52 SANDVIKEN 820 60 DELSBO 821 00 BOLLNAS 826 00 SÖDERHAMN 621 41 VISBY 754 33 UPPSALA 802 28 GÄVLE 811 92 SANDVIKEN 802 34 GÄVLE 803 58 GÄVLE 800 08 GÄVLE

+LINDFORS, ALF	LASARETTSGATAN 8	827 00	LJUSDAL
+LINDFORS, ALLY	LASARETTSGATAN 8	827 00	LJUSDAL
+LINDGREN, CARL	DELLENSTRANDEN 10	820 64	NÄSVIKEN
+LINDQVIST, ANDERS	HEMNVÄGEN 37	831 61	ÖSTERSUND
+LUNDBERG, HANS	KYRKÄNGSVÄGEN 2	802 40	GÄVLE
+LUNDBLAD, ÅKE	TELEVÄGEN 3	814 00	SKUTSKAR
+LUNDIN, JONAS	EKVÄGEN 23	802 29	GÄVLE
+LUNDIN, LARS	KÄRSTAD 5117	820 40	JÄRVSBÖ
+LUNDINGER, BENGT-OLOF	JÄGARGATAN 7	802 27	GÄVLE
+LUNDQVIST, ROLF	KYRKVÄGEN 12	790 26	ENVIKEN
+MAGNUSSON, STIG	RAVPASSET 7C	802 63	GÄVLE
+MASCHER, JAN W	RÖNTGENAVD., LASARETTET	891 02	ÖRNSKÖLDSVIK
+MOBERG, ROLAND	ÖPIRS VÄG 9	754 40	UPPSALA
+NILSSON, CHRISTER	SANDBÄCKAVÄGEN 18D	802 32	UMER
+NILSSON, GUNNAR	VÄGSKRIVARGATAN 1A	803 53	GÄVLE
+NILSSON, GUSTAV	LANTMÄTAREGATAN 3A	824 00	HUDIKSVALL
+NORDIN, ANDERS	NORRA FISKÄRG 1B, NB	803 50	GÄVLE
+NORDIN, INGVAR	STORÄNGSGATAN 14	413 19	GÖTEBORG
+NORDIN, LARS	SKOGSVÄGEN 5B	773 00	FAGERSTA
+NORDKVIST, ERIK	BJURÄRERSVÄGEN 25	827 00	LJUSDAL
+NORELL, BO	TREDJE TVÄRGATAN 24A	802 34	GÄVLE
+NORELL, STIG	PELL-PERSVÄGEN 8	820 40	JÄRVSBÖ
+NORIN, ELISABETH	BJÖRKHAMREGATAN 8D	821 00	BOLLNÄS
+NORLÉN, INGRID	MÄSTÄRÄLVÄG 6	818 00	VALBO
+NORMAN, LARS	GINGSTÄVÄGEN 21	820 77	GNARP
+ODMARK, GÖRAN	ÄRKERVÄGEN 37	826 06	SÖDERALA
+OLANDERS, JOHN	KNYSSLA 380	820 12	RENGSJÖ
+OLANDER, STEFAN	BOX 225	820 03	VIKSJÖFORS
+OLDHAMMAR, BENGT	ODONSTIGEN 22A	792 00	MORA
+OLMÄRS, CHRISTINA	HOFRA 271	820 42	KORSKROGEN
+OLSSON, PER-OLOF	DUROVÄGEN 42	803 70	GÄVLE
+OLSSON, ULF	VÄSTERGRÖNNINGEN 20	803 86	GÄVLE
+PERSSON, BERTHIL	VESSLÄVÄGEN 14	820 62	BJURÄKER
+PETTERSSON, BIRGITTA	BÄGGÄRGATAN 32B	826 00	SÖDERHAMN
+RIDELAND, FINN	BRUKSGATAN 17	823 00	KILAFORS
+RISBERG, RÄRBRÖ	HÄGMARKSGATAN 44	813 00	HÖFORS
+RISBERG, LEVNART	HÄGMARKSGATAN 44	813 00	HÖFORS
+ROSENDAHL, SIV	KYRKJÖVÄGEN 2	827 00	LJUSDAL
+RUNE, SVEN	STUBBRÄTTSVÄGEN 7	802 29	GÄVLE
+RUUTH, BIRGITTA	BERGGATAN 9	825 00	IGGESUND
+SAMUELSSON, IRENE	BYN 530	820 19	LANDAFORS
+SANDBERG, MARGIT	TÄLLVÄGEN 26C	826 00	SÖDERHAMN
+SANDBLOM, HANS	RÄBOVÄGEN 15	816 00	ÖCKELBO
+SANDER, SVEN	ÖSTÄNÄCKSVÄGEN 58	818 00	VALBO
+SANDSTRÖM, ARNE	DRÄKÖVÄGEN 14	824 00	HUDIKSVALL
+SÄJÖBERG, GÖRAN	ROX 180	801 03	GÄVLE
+SÄJÖDIN, EINAR	BERGSGATAN 10	827 00	LJUSDAL
+SÄJÖLIN, LARS	VÄLLÄRESTIGEN 30	803 58	GÄVLE
+STEFANSSON, ERIC	BRYGGAREGATAN 14	826 00	SÖDERHAMN
+STRIDH, BENGT	VÄKTARGATAN 18A, NB	754 22	UPPSALA
+STÄHL, PETER	FLEMINGGATAN 31E	802 21	GÄVLE
+SUNDRERG, SÖREN	KÄGELVÄGEN 22	810 10	TORSÄKER
+SUNDSTRÖM, ERIK	HÄVREGRÄND 1	811 60	SÄNDVIKEN
+SWÄHN, ULF	S KOPPARSLÄGARGATAN 13B	802 21	GÄVLE
+SWÄLES, TORD	BOX 31	820 26	MÄRMAVERKEN
+SÖDERBERG, ARNE	BERS 5306	826 06	SÖDERALA

THORNSTRÖM, ANN-CHRISTIN
TVETTERBERG, ÅKE
+TÖRNQVIST, GÖRAN

STUVAREGATAN 9 FEL ADR
FLEMINGGATAN 27A
BREDÅKER 4889

826 00 SÖDERHAMN
802 21 GAVLE
820 70 BERGSJÖ

+UGANDER, PETER
+UHLIN, GUNNAR

GAMMELGÅRDEN HEDEN
SKEPPDALSVÄGEN 67

827 00 LJUSDAL
824 00 HUDIKSVALL

VIBERG, INGA

HAMBOGATAN 13A

823 00 KILAFORS

WALLGREN, ROSA
WALLIN, KJELL
WESTERMARK, TORBJÖRN
+WIKLUND, MATS
WILLNER, ÅKE
WÄSTLJUNG, URBAN

KALLPARKSGATAN 2, 3TR
KUBBOVÄGEN 4
LADUGÅRDSVÄGEN 5
BOX 3013
BOX 36
FLOGSTAVÄGEN 33C, 2TR

754 32 UPPSALA
802 48 GAVLE
183 38 TABY
812 00 STORVIK
810 71 ALVKARLEBY
752 63 UPPSALA

+ZACCO, DANIEL

BADSTUGRÄND 3

824 00 HUDIKSVALL

ÅGREN, ÅKE
+ÅKERSTRÖM, OVE

RINGVÄGEN 9E
+ÅKERVÄGEN 6

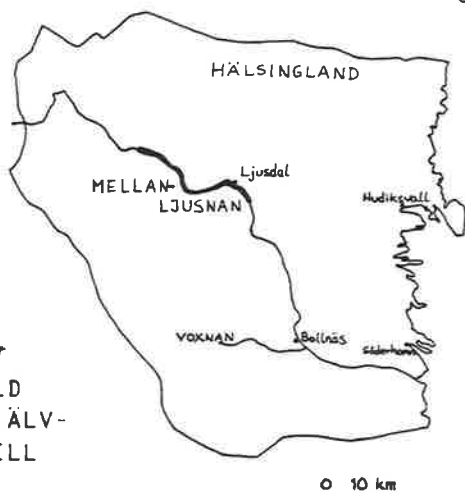
826 00 SÖDERHAMN
820 75 HÄRMÄNGER

BIBLIOTEK

EDSBYNS BI BLIOTEK
SANDVIKENS FOLKBIBLIOTEK

CELSIUSGATAN 2
BOX 503

828 00 EDSBYN
811 25 SANDVIKEN

**JORDARTERNA OCH DERAS UPPKOMST
I LJUSNANS DALGÅNG MED SÄRSKILD
HÄNSYN TILL UTVECKLINGEN INOM ÄLV-
STRÄCKAN ÖJEFORSEN, KÅRBOLE TILL
EDÄNGE, LJUSDAL**

Genom Hälsingland, i nordväst sydöstlig riktning, sträcker sig en tektonisk rörelsezon i berggrunden som delar landskapet i två berggrundsblock. I denna nedsänkta zon av sprickrikt berg har mäktiga jordlager avsatts, dels som glaciala jordarter avsatta av inlandsisen vid dess avsmältning dels postglaciala jordarter, bildade och avsatta genom omlagring och nybildning av sediment efter det att landisen avsmält. Den älv som grävt ut sin fåra i dessa jordlager och gett berggrundszonen dess namn är Ljusnan.

Landisen över norra Europa började slutligen avsmälta för ca 20000 år sedan. En markant klimatförbättring för ca 10000 år sedan innebar att landisens rand snabbt drog sig norrut från Mellansverige till Norrlands kustland. Då isranden låg i höjd med Söderhamn började den dra sig tillbaka mot fjällkedjan i nordväst, dvs tvärs Ljusnanszonens orientering. Enligt Järnefors (1960) och G. Lundqvist (1961) låg isranden i Ljusnans dalgång ca 7200 f.Kr. någon mil söder om Ljusdal och drygt 200 år senare var hela landskapet isfritt. Allt eftersom isranden drog sig tillbaka bildades huvuddelen av de jordlager, sk glaciala bildningar, som vi idag ser längs älvsträckan mellan Edänge och Öjeforsen.

Morän

Den jordart som avsattes direkt av landisen kallas morän. Denna utgörs av en regellös blandning av alla kornstorlekar från stora block till ler. Moränen härrör från isens erosion i äldre jordarter och berggrunden, då isen rörde sig över underlaget. Rörelsen har följt Ljusnans dalgång. Materialet som transporterades med isen nöttes och maldes ner samtidigt som det blandades. Huvuddelen av moränmaterialet transporterades i den undre delen av isen och avsattes i allmänhet direkt på berggrundsytan i underlagets fördjupningar. Denna typ av morän, som oftast är hårt packad genom tyngden av ovanpå liggande is och också homogen till sin sammansättning, kallas bottenmorän, i folkmun pinnmo.

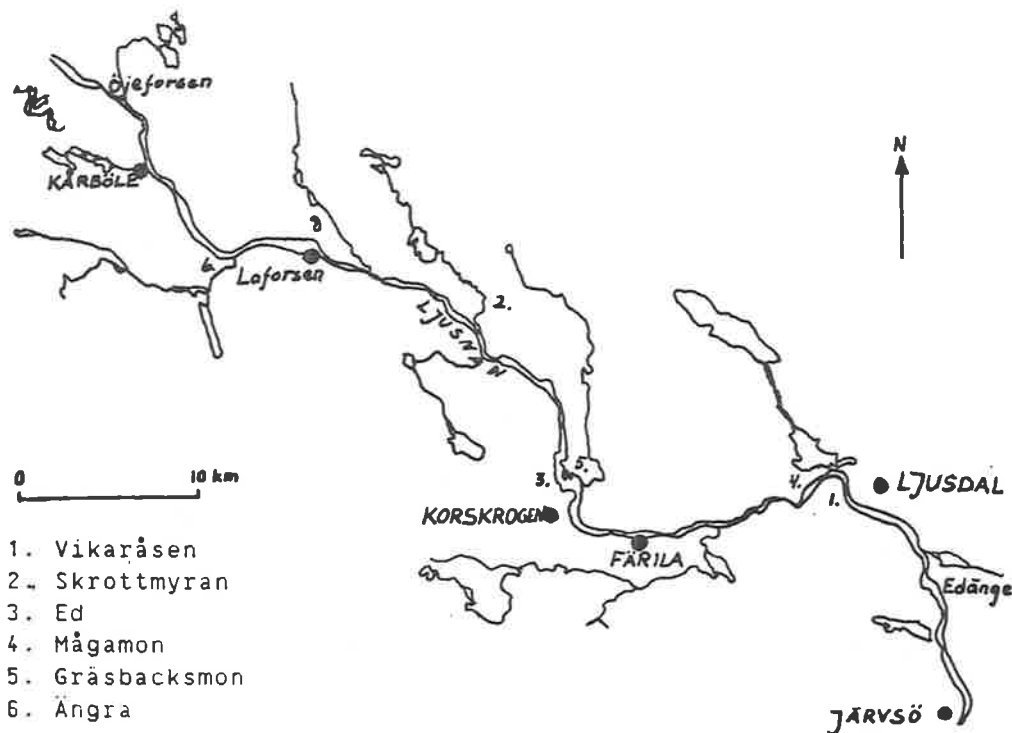
I slutskedet av isavsmältningen förlorade isen till viss del sin eroderande förmåga och styrdes allt mer av den lokala berggrundsmorfologin. Moränen avsattes huvudsakligen genom ursmältning av moränmaterial från en trög eller nästan stillastående is. Denna morän blev relativt lucker och fylld av linser med vattensorterade sediment, en sk sedimentskiktad morän. De största moränmängderna avsattes i lå av berg som sk läsidesmoräner. Sydost om berget Vikaråsen i Ljusdal finns en typisk sådan läsidesmorän som är mer än 10 m mäktig. En skärning i denna visar en morän uppbyggd av huvudsakligen mo, sand, grus och sten.

Ibland avsnördes ismassor från den aktiva isen. Ismassan avsmälte då som en sk död is och morän i småbrutna ryggformer avsattes. I regel är denna dödismorän till sammansättningen något grövre och domineras av grus och sand. Ytan är ofta bemängd med tätt liggande stora block. Dödismoräner finns företrädesvis inom de höjdområden som ligger på nivåer över 240 möh (se nedan, HK) längs älvsträckans norra del.

Sediment. Högsta Kustlinjen

I dalgångarna samlades smältvattnet till större isälvar. Dessa avsatte sand och grus i mäktiga ryggar, kullar, deltan eller sk rullstensåsar. Deltan bildades när iskanten mynnade i dåtidens Bottenhav, vars nivå nådde mer än 200 m högre än i nutid (se nedan, HK). Sådana deltan finns exempelvis vid Ängra och Kårböle. Det grövsta materialet som isälvarna transporterade kom till avsättning i anslutning till

isälvsmynningen, det finkorninga materialet avsattes längre därifrån. I dalgångarna avsattes därvid sand, mo, mjäla och ler (ishavssediment) inom stora områden på de grova isälvssedimenten i botten. Ishavslera finns i dalstråket från Hovra och nedströms. Mellan Gräsbacksmon, Färila och Laforsen finns rullstensåsar till vilka ansluter fält, där sedimenten i fälten till övervägande del består av ishavssediment (sand, mo och mjäla).

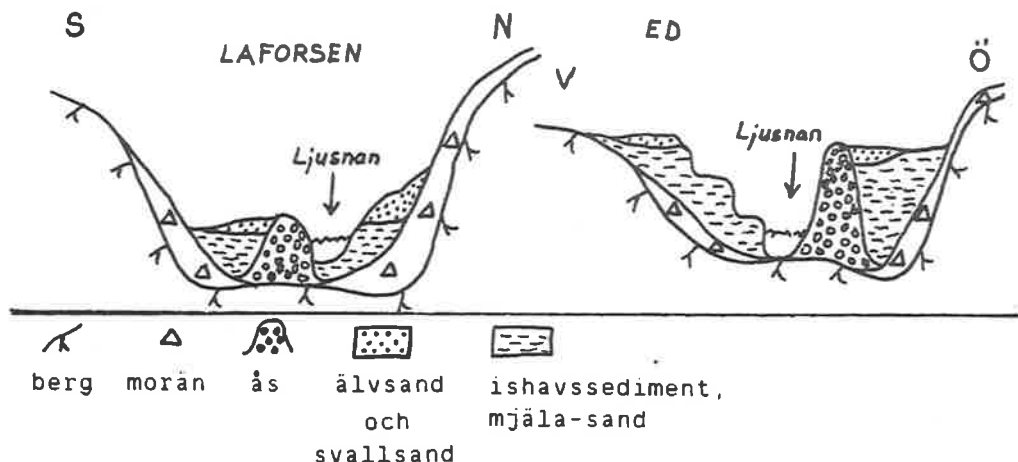

När inlandsisens rand vid avsmältningen nådde Kårböle låg stora delar av landskapet under havets yta. Isens tyngd hade pressat ner berggrunden och samtidigt höjde sig havsytan på grund av de vattenmängder som tillfördes från smältande ismassor. Den högsta havsytan som utbildades (högsta kustlinjen, HK) ligger ca 238-245 möh längs älvsträckan. Allt sedan dess har havsytan sänkts genom att landhöjningen varit större än havsytehöjningen. Landhöjningen pågår än idag och är ca 7,0 mm/år inom denna del av Hälsingland.

Strömmande vatten från älvarna och vågor från det relativt öppna havet i öster påverkade de jordarter som avsatts av landisen. Genom havets svallning sköljdes finkornigt material ur sedimenten, och sand, grus och sten samlades i strandvallar och terrasser (svallavlagringar) vid den dåvarande strandlinjen.

Genom landhöjningen försköts hela tiden Ljusnans mynning ner genom älvdalen till nuvarande kustlinje. Enligt G. Lundqvists (1961) landhöjningskurva, grundad på C-14 bestämningar av organiskt material, skedde en isolering från en havsvik till insjöbäcken i höjd med Ljusdal ca 2000 år efter det att landisen lämnade området. Vid älvens mynning i havet uppbyggdes deltan av sand och mo, utgörande sk älvsediment. Älvens erosion i de tidigare avsatta isälvs- och ishavssedimenten har varit betydande och höga nipor har utbildats. Terrasser utbildades på olika nivåer längs hela älvsträckan i de mäktiga sedimenten, och älven har ibland bytt fåra. Mellan Korskrogen och Laforsen finns, väster om Ljusnan, ett flertal gamla älvfåror, nu fyllda med torv. Torven vilar på mo och mjäla.

En normal lagerföljd i ishavssediment och älvsediment i en norrländsk älvdal är underifrån räknat: grus, sand, mo, mjäla, mo och sand. Mäktigheten på sedimenten i Ljusnans dalgång är ibland ca 50 m. Sedimenten vilar i allmänhet på morän och berg. En principskiss över jordarternas uppbyggnad vid Laforsen och Ed, Korskrogen visas i figuren nedan.

Älvsediment

Ser vi till vilka jordarter som påträffas i ytan längs älvsträckan dominerar isälvssediment bestående av sand och grus norr om Korskrogen. Mycket grovt åsmaterial finns norr om Laforsen. Mellan Laforsen och Korskrogen är delar av sandfälten täckta av mycket gammal älvsand. Sanden är ganska finkornig. Inom området finns även flygsand med dyner. Sträckan mellan Korskrogen och Mågamon kännetecknas av terrasser i isälvssand och älvsand som nedströms ökar i mäktighet. Älvsedimenten är som mest ca 25 m mäktiga inom Mågamons nipområde. Några mäktiga åsdelar sticker upp ur älvsedimenten öster om Ljusnan som exempelvis vid Valla, Färila. En annan typ av älvsediment dominerar ytlagren i älvlandskapet mellan Mågamon och Edänge. Kring älven har vid högvattenstånd, efter det att inlandsisen avsmält (postglacial tid), stora volymer sediment avsatts i älvens omedelbara grannskap. Närmast älvfåran, där materialtillförseln är som störst, bildades en typ av ryggar som kallas levéer. Karaktäristiskt för dessa oftast sandiga och moiga älvsediment är att de innehåller pinnar, blad och annan organiskt material. I trakten av Ljusdal har Ljusnan och dess biflöden meandrat (slingrat) vilket resulterat i små avsnörda älvfåror. Ibland är dessa avsnörda älvfåror vattenfyllda och sk korvsjöar har bildats. Vårflodens översvämningar har ibland fört med sig stora mängder organiskt material som avsatts i anslutning till älvfåran och bildat kompakta lager i älvсандen.

Torv

Bland de jordarter som ännu nybildas märks de organogena, dvs sådanda som består av organiskt materiel. På en normal jordartskarta indelas de postglaciala organogena avlagringarna i torvavlagringar och gyttja. Torvmarkerna indelas i sin tur normalt i kärr, mossar och blandmyrar. Gyttja är en jordart avsatt i sjöar och är därför sällsynt som jordart i älvdalen. För att en torvmark skall bildas och fortbestå fordras riklig tillgång på vatten, från omgivningen eller regn. De flesta torvmarkerna i dalstråket försörjs med vatten genom en kombination av dessa typer. Skrottpmyran, belägen på sandplanet NNV om Färila, har beskrivits av G. Lundqvist (1963) som en tallmosse av mellansvensk typ med fastmarksöar. Han säger: "Ur vegetationssynpunkt förefaller myren att vara ett komplex av starrmossar och mera rent mosseartade områden. I

starrmossarna märkes tall, dvärgbjörk, odon, rosling mm. Från mosseområdena uppgives tall och ofta högtuvigt tuvdu." (Skrottpmyran är numera exploaterad för torvtäkt, reds anm).

Vittring

Berg- och jordarter är ständigt utsatta för nedbrytning och förändringar. Flera olika processer är verksamma. Den kanske viktigaste för jordmånsbildningen, och indirekt för våra växter, är vittringen, som består i mekanisk och kemisk vittring. Vid den kemiska vittringen frigörs i jorden ämnen som varit bundna till mineralpartiklar. Av dessa ämnen är vissa växter starkt beroende av för sin trivsel. Olika mineral vittrar olika lätt. De vanligaste mineralen ordnade efter vittringsbenägenhet är:

Lättvittrad	1. Kalkspat, dolomit
	2. Apatit, fosforit
	3. Biotit, hornblände, pyroxen,
kalkrik plagioklas
	4. Muskovit, kalifältspat, serpentin,
natronrik plagioklas
Vittrar ej	5. Kvarts, kaolin

Geokemi

Utöver den summariska jordartsgeologiska översikten vill jag till sist omnämna något om den geokemiska kartläggning som sker i landet. Den geokemiska sektionen vid Sveriges geologiska undersökning har nyligen rapporterat om analyser av tungmineralanrikad morän inom bla topografiska kartbladet Ljusdal SV. Begreppet geokemi definieras som mätning av den kemiska sammansättningen i prover som tagits i naturen. Sådana prover kan bestå av material från: berggrunden, jordlagren, växter och vattendragen. Begreppet geokemi innebär också att man studerar migrationen (kretsloppet) av olika kemiska element i naturen.

Geokemisk kartering har hittills huvudsakligen använts för att påvisa geokemiskt förhöjda områden som kan leda till upptäckter av nya malmförekomster. Andra målsättningar har fått en allt större betydelse på senare tid. Det generella syftet är att kartlägga den kemiska variationen i landets lösa avlagringar och vatten. I detta ingår att spegla såväl berggrundens sammansättning som de effekter av förorening och nedsmittning som fås genom nedfall och utsläpp.

Litteratur

Lundqvist, G., - 1961: Beskrivning till karta över landisens avsmältning och högsta kustlinjen i Sverige (SGU Ba 18).
 - 1963: Beskrivning till jordartskarta över Gävleborgs län (SGU Ca 42).

Järnefors, B. och Fromm, E., - 1960: Chronology of the ice recession through middle Sweden (Rep. Geol. Congr. XXI Sess., Part IV).

POLITISK SKANDAL PÅ VÄG I EDÄNGE-FRÅGAN

Den 2 maj lade bostadsutskottet fram sitt förslag efter behandlingen av regeringens energiproposition. Tvärt emot regeringen förordar man en utbyggnad av Edänge i Mellanljusnan och detta är man näst intill ensam om. Bland instanser som sagt nej till en utbyggnad av Edänge kan nämnas Ljusdals kommun, Bollnäs kommun, Statens Naturvårdsverk, kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, vetenskapsakademien, lantbruksnämnden och SNF. Området klassas i fysiska riksplaneringen som riksintressant. I en IMU-undersökning från december 1984 säger 50% av innevånarna i Ljusdals kommun nej, 23% ja och 27% vet ej till en utbyggnad. Länsstyrelsen klassar Edänge som nr 5 av 7 utbyggnadsalternativ i länet.

Utbyggnad av Edänge skulle bland annat spoliera Ljusnans sista rester av ävjebroddsvegetation, som beskrevs i förra numret av denna tidning. En exploatering av Edänge skulle också bana väg för fortsatt utbyggnad av Mellanljusnan. Efter riksdagens debatt den 2 juni vet vi om politikerna visar någon hänsyn till naturvården eller blankt struntar i lokalbefolkningens och de många remissinstansernas åsikt.

Bengt Stridh

BC

sure = övertygad

convention = konvent, kongress

RÄDDAD VÅTMARK I RENG SJÖ

Rengsjö socken har varit ganska okänt när det gäller flor-
 ran. Frågar man naturintresserad ortsbefolkning om speci-
 ella växtlokaler, så får man höra att det finns getrams
 på Stuttjärnsbjörnerget och fjälltolta på ett par stäl-
 len. Ett fåtal känner till en lokal för ryl och en för
 brudsporre, bägge i Nordanhöle. Brudsporren växer på en
 åkerholme, som betas av nötkreatur varje år.

Jag själv är en naturintresserad bonde och har länge känt
 de allmänna och mest iögonfallande växterna. Hösten -83
 började jag en kurs i växtkännedom, som Stefan Olander
 ledde. I och med den så öppnades en helt ny värld för
 mig. Jag fick helt nya ögon att se naturen med. Samma
 höst kom Åke Roos, geolog från Rengsjö, och jag överens
 om att vi skulle inventera och dokumentera Rengsjö. Åke
 skulle svara för den geologiska sidan och jag för den
 botaniska.

Vi fick se en artikel i ortstidningen: "Ett stort diknings-
 projekt planeras i Rengsjö. Det rör sig om sammanlagt
 7 km diken. Dikningen sker inom ett c:a 300 ha stort
 skogsområde, där 26 delägare förklarat sig villiga att
 dika för att få fram bättre skogsproduktion. - Att ge
 sig på myrmarker är ett känsligt kapitel, säger skogs-
 inspektör Anton Persson vid Mellanskog. Det projekt som
 planeras gäller emellertid inte en högmosse utan försum-
 pad skogsmark, som genom ingreppet kan höja avkastning-
 en väsentligt. Redan i vinter räknar skogsägarna med att
 grävningarna skall komma igång."

Då tänkte vi att det var lämpligt att börja inventering-
 en på det planerade dikningsområdet. Men det var lite väl
 sent för växtinventering, för det var en bit in i oktober.
 Vi åkte dit en dag i alla fall, och när vi kom fram så
 fick vi till vår stora förvåning se, att det dom kallar
 försumpad skogsmark är stora fina sluttningsmyrar, ett
 ganska stort klibbalkärr med grova stammar, mindre bitar
 artrik sumpskog och flera fina källor på myrarna. - Och
 allt det här tänker dom dika ut!

Jag gick över hela området och plockade med mig lite ner-
 vissnade växter, mest starr, för det var inte många jag
 själv kunde artbestämma då. Så mycket såg jag dock, att

det inte var bara de vanligaste myrväxterna och inte några vanliga myrar. Stefan fick artbestämma växterna. Det visade sig, att i stort sett alla jag hade med mig var rikkärrsindikatorer.

Jag tog kontakt med Länsstyrelsen och jag hade tur, för dom hade inte givit något tillstånd till dikningen ännu. Jag fick med mig Lars Persson från Länsstyrelsen och Stefan Olander vid ett nytt besök på platsen, och även de hade den uppfattningen, att det är ett område väl värt att bevara. Genom dessa samtal och en skrivelse författad av Anders Delin och mig, med en detaljerad inventeringsrapport som bilaga, beslöt Länsstyrelsen att statsbidrag ej skulle utgå. Dikningsprojektet inställdes då.

Det aktuella området är ett 1300 X 450 m stort myrkomplex på Nybohockens nordsluttning. Ett par stora och flera mindre källor i övre kanten bevattnar dels klibbalkärret, dels en rad sluttningsmyrar åtskilda av band av sumpskog. Flera små bäckar tvärrar över området och samlar sig till en större bäck, som löper längs områdets nedre långsida.

Den största rariteten i området är storgröe, *Poa remota*, som växer i källan och längs bäcken, som rinner i kanten av klibbalkärret. Flera hundra ex. finns, och förekomsten är därmed den näst största i länet (efter Stor-röjningsmorän i Skog). Tillsammans med detta vattenälskande gräs växer en tät matta av gullpudra.

Sluttningsmyrarna har många tiotusental av gräsull, smärre förekomster av klubbstarr och tagelsäv och en hel del skavfräken och ängsnycklar. I sumpskogarna mellan myrarna finns tvåblad.

Bäcken uppvisar inga rariteter, men en desto frodigare och artrikare vegetation, på ett flera tiotal meter brett band av den flacka terräng, som den löper igenom. Massor av tibast, olvon och hägg sticker upp över gröna fält av örnbräken, liljekonvalj, borsttistel, vänderot, humleblomster, hultbräken, vitsippa, revsmörblomma, stembär, åkerbär, strätta, sumpmåra, *Pyrola*-arter, kärrfibbla, kärrtistel, bergslok och ormbär.

Området placerar sig högt i rangordningen bland myrarna i Hälsingland, framför allt genom sin storlek och varia-

tionsrikedom , men också genom förekomsten av storgröe och det för breddgraden och höjden över havet stora klibbalkärret. Genom en serie lyckliga omständigheter finns detta ännu orört kvar, men grävmaskinerna är fler än botanisterna, och varje år försvinner många liknande myrar utan att någon naturvårdskunnig har hunnit bekanta sig med dem. Dikning för skogsodling kan vara gynnsam för tall och gran, men alla de andra hundratals växt- och djurarterna får sitt livsrum allt mer beskurat. Sluttningsmyrarna borde skonas från dikning.

John Ohlanders

"DJUR OCH NATUR I KONSTEN"

Utställning i samarbete med SNF:s Södertäljeavd.

Några av våra främsta djur- och naturskildrare presenterar sin konst.

Staffan Brattström, Gunnar Brusewitz, Björn Dal,
Mats Gärling, Lars Jonsson, Jette Jörgensen,
Jonas Lundin, Arne Olsson och Staffan Ullström.

Pågår t.o.m. 23 maj -85

Öppettider: Tisdag - fredag kl 10.00 - 18.00
 lördag kl 10.00 - 14.00
 söndag kl 12.00 - 15.00

STRANDGALLERIET

Strandgatan 4 (vid Marenplan) Södertälje.

Floraminnen från min barn- och ungdomstid i Rogsta
under 1930- och 1940-talet. Av Arne Sandström.

Det kan för många verka förbryllande att en person som jag, vilken ägnat 40 år åt fältarbete vid televerket, kommit att intressera sig för växter. Åtminstone tycks mina arbetskamrater ibland verka förvånade att någon i deras egna led kan komma att ägna sig åt sådana saker. Annat är det naturligtvis med vännerna i GÄBS, vilka alla var och en, alltid är beredda att sluta varje ärligt syftande botanistvilde i sin vida famn. Det är nog heller inte så vanligt att en person med min utbildning vid en varannan dags folkskola och några månader vid en folkhögskola, vid fyllda 50 kom att ägna en betydande del av fritiden till botanik. Detta kan alltså kräva sin förklaring och den finns i min uppväxtsituation under tidiga år.

Mitt föräldrahem utgjordes av ett mindre hemman någon kilometer utanför själva byn, och bondgården där jag och mina fyra syskon växte upp låg ensam omgiven av den tysta skogen och några åkerlappar. Barnets lekar och naturliga nyfikenhet och ungdomsårens arbete i skog och mark, gav mig sålunda många intressanta och glädjerika kontakter med hembygdens växt- och djurliv. Särskilt de många olika gräsen, blommorna och nyttoväxterna kom att intressera mig mycket. Därtill kom att vi var några ungdomar i tjugoårsåldern, som under en sommar studerade en hermodskurs i botanik.

När jag nu på "äldre" dar tagit upp det här intresset på nytt, är jag väldigt glad över vår förening och alla botanistvänner i den. Utan den kontakten har jag nog inte kommit så långt på det här fältet, som jag trots allt ändå har gjort. Med ännu någorlunda bibehållen självkritik inser jag, att någon större expert på det här området blir jag aldrig, men än skall man väl kunna öka på kunskapsstacken med ett och annat strå.

Efter denna bakgrundsförklaring och självdeklaration övergår jag så till att berätta om möten med växter i mina forna rogstamarker.

I den av de till hemmanet hörande två beteshagar, fanns ett litet område sydväst under en liten bergknalle, där blåsipporna växte i myckenhet. Förutom hästhoven så blevo de sommarens första blomster, och så blomsterhyllad som då, blev nog inte vår lärarinna i småskolan under resten av året. Att blåsipporna trivdes här var skalgrusets förtjänst, dessa blåvioletta samlingar av skalen från Litorinahavets värld av skaldjur. Vi kallade dessa avsättningar för mangel, och en vinter hjälpte jag far att gräva upp och köra några hästlass av den varan till ett par täkter på Nordanmyran. Dessa myrjordar behövde mycket kalk för att kunna ge några skördar. Strax nedanför denna skalgruslokal hade vi en s.k. uttäkt. En höst var jag med mina föräldrar där och tog upp pän (potatis). D.v.s. far och mor pickade pärerna, som vi sa, och jag lekte med spade i den sandiga jorden. Då minns jag så tydligt än i dag, hur bergsjötåget kom och gick förbi på banan alldeles nedanför potatislandet. Det bör ha varit 1929, som var det sista året bergsjöbanan var i bruk, och eftersom jag är född 1924, så kunde jag inte vara mer än fem år vid det tillfället. För ett par år sedan följde Anders Delin med mig dit. Den ljusa beteshagen var nu borta och många och stora granar hade vuxit upp och miljön var mycket förändrad, men blåsipporna växte där ännu och vi fann också ett exemplar av vårarten.

Lite längre fram på våren och försommaren blommade det rikligt med vitsippor och väldoftande liljekonvalj på den andra av de två beteshagarna, och dessa vackra blommor plockades flitigt av oss barn och sattes i skålar därhemma. I hagens fuktiga diken växte kabbelekan i stora gult lysande grupper. Vid midsommar kom så hundloka och midsommarblomster. På skogsmyren intill hemmet blommade snyttebären (hjortron), rosling, tuvull och den härligt doftande skvattram, vilken jag inte minns något lokalt namn på, men som mor brukade plocka och lägga in som skydd mot malen i de sommarförvarade yllekläderna på vinden. Myren kallade vi för Snyttebärsmyren och jag blev besviken, när jag så småningom upptäckte på kartorna att den hette Aftonmyren. Ett namn jag aldrig hört utan troligen producerat av någon lantmätare. Min glädje blev därför stor, när jag i prästgårdens arkiv

i Rogsta fick se en karta från storskiftets dagar i slutet av 1700-talet. Kartan handlade alltså om, hur man vid den tiden omfördelade skogsmarken i Rogsta, och på den fick jag till min stora glädje se att min barndoms hjortronmyr hette just Snyttebärsmyren.

I skogen runt myren blommade odon, kråkbär, blåbär, lingon. De två sistnämnda arterna gav framåt hösten flera dagars arbete med bärplockning. Och så vackert det var med de små lingonkvistarna med sina mörkröda frusna lingon som mor dekorerade den gråvita fönstermossan (fönsterlaven) med vid senhöstens insättning av innanfönstren. Jag minns också barrträdens blomning, och dom gula hanhängena plockade vi barn och åt med välbehag. Vi kallade dem mjölgökar. Hemma vid gården blommade äpple- och körsbärsträden, rönn, lönn, hägg och syrén.

Så kommer då under sommaren minnen av olika växter och blommor slag i slag, humlet kring verandan vilket mor använde sig av då hon kokade slätterdricka, solrosorna vid husväggen, trädgårdslandet med lök, rödbetor, morötter, kål, kålrötter, palsternacka, gräslök, dill och persilja. Och så vackert potatislandet blommade och de sådda åkrarnas friska grönska. Så fanns det också åkrar där styvmorsviolerna blommade i mängd, och andra som inpå sommaren var fulla med smörblommor, ängsklockor, blåklockor och prästkragar.

Det numera vanliga backskärvfröet såg jag aldrig som ung, inte druvflädern heller utom en planterad buske framför ett köksfönster. Dessa två arter har nog kommit starkt under senare år.

Slättern kom och vi pojkar (tre till antalet) fick med lie slå dikesrenarna. Rabbade, som vi sa. Detta arbete började vid femtiden på morgonen därför att det "bet" så bra innan daggen försvann. Far hade då redan varit igång någon timme och med slättermaskinen och vår trogna häst (Svarta) slagit någon åker.

Att gå med lieorvet och slå efter diken och bäckslanter, skogsbryn och åkerkanter var ett ledsam arbete och man vilade då och då för att bryna (vassa) lien och se vad man hänsynslöst hackade ner för något. Så här långt efteråt minns jag växter som klöver, ängskavle, timotej, fräken, bonk (i huvudsak

tuvtåtel), äxing (kveckrot), hundäxing, mjölkört, renfana, nässla, starrar, kråklöver, ängsskallra, hovall, kattfot, groblad, ormbär, pyrola, käringtand (gökärt), dagghåpa samt småbuskar av gran och tall och telningar av viden och lövträd. Ofta träffade vi på mogna smultron som vi läskade oss med. Ibland upptäckte vi också tätörten med sin vackra blomma och klibbiga blad, där små djur hade fastnat.

Man undrade ibland om våra gräsätande husdjur åt allt detta på vintern, men de var duktiga att gallra med sina känsliga mular. Ville vi testa en svamp t.ex. bjöd vi en ko på den och var den ätlig följde den med, i annat fall blev den kvar.

Författaren lättjefullt studerande Krok-Almquist
en sommarsöndag 1947.

Ibland hände det att lien skar igenom en grästuva där de små rödmyrorna hade sitt bo. Var man då inte uppmärksam stod det inte på, förrän man hade ett kompani av dom uslingarna på de bara benen under de obligatoriskt nyinköpta slätterbyxorna. Det hände också att en förtrupp tog sig högre upp på ännu känsligare kroppsdelar. Det var otroligt vad det sved när dom bet, vilket dom också tycktes kunna göra samtidigt, så att verkan blev så mycket kraftfullare. Var man inte riktigt vaken förut blev man det då, och det var ibland dråpliga avklädesscener efter dikeskanterna.

Efter ett hårt slätterdagsverke under en het sommardag, var det skönt att få gå till den närbelägna Kastensjön och bada samt ta en simtur mellan säv, vass och näckrosor. Under färden till sjön passerade vi gärna rovåkern och ur den försåg sig var och en med en saftig rova till färdkost. Den skrapades före intagandet ren med den från Åhlen och Holm eftersända morakniven. Säven var för övrigt bra att ha som simdyna. Man flöt ganska lätt på några strån under magen, och vi vågade oss sålunda rustade ut på djupt vatten. Ibland metade vi upp någon mört eller aborre också med metspön gjorda av veka barkade aspar och med rev av björntråd. Metkrokarna köpte vi för ett öre styck hos hökarn inlagda i en strut, som han snabbt och behändigt vek ihop.

När hösten kom och säden mognat så körde far i sädesåkern med slättermaskinen, som nu försetts med en fällbar grind bakom lien, och han lade med dess hjälp den slagna säden i högar. Därefter fick vi barn binda ihop dessa till kärvar med band, som vridits ihop av en näve sädesstrån. Detta arbete brukade gå bra ända tills vi råkade ut för någon vattensjuk åker, där pipsören (toppdån eller pipdån) växte i mängder. Den stacks otroligt på de bara händerna och på armarna rakt genom skjortärmarna. Fettistel och åkertistel var också otäcka ogräs, som gav sig tillkänna vid höstens tröskning då de sönderslagna blomkorgarna som duntappar rök omkring på de dragiga logarna och fastnade i svettiga ansikten.

När vintern kom var det att med häst köra ut till ladorna och hämta hem hö till husdjuren. Vi kunde

då också ta med oss några lövkärvar till fåren. Dessa lövkärvar hade vi under en paus i slåtterarbetet bundit ihop av ris och grenar från unga lövträd, som sälg, rönn, björk, al och asp. Fåren var mycket förtjusta i dessa kärvar, men det var lagom så roligt att sedan göra rent hos dem med kalättna grenar som ett flätverk i kätten.

Föga anade jag, när jag stundom arbetade på den till vårt hemman hörande Nordanmyran, att dess uppkomst och historia ett par decennier tidigare eller omkring 1915 blivit noggrant utforskat av botanisten och geologen Bertil Halden. Hans doktorsavhandling i ämnet under titeln "Om torvmossar och marina sediment inom norra Hälsinglands litorinaområde" är ännu aktuell och värd att läsa.

Ja, nu har jag berättat något om en del av mina vänner eller ovänner bland växterna, som jag på grund av, eller kanske rättare sagt tack vare, mina uppväxtår på ett litet jordbruk i Rogsta, kom att leva tillsammans med på ett sätt som knappast någon stadsbo fick göra. Nu är jag själv sedan många år stadsbo och trivs utomordentligt väl med detta, och kan genom att ägna åtminstone en del av fritiden åt botanik på ett annat sätt än förr få glädjas åt sommarens flora.

Blommande snyttebär

NY SVENSK STANDARDFLORA - KROK & ALMQUIST REVIDERAD
AV LENA OCH BENGT JONSELL

En klassiker har återuppstått. Svensk Flora av Krok och Almquist, som sedan 1883 har väglett nybörjaren in i botaniken, har genomlevt många utvecklingsfaser. Först bestod den av enbart text, men en text, som framhävde de artskiljande karaktärerna. År 1938 kompletterades den med C.A.M. Lindmans illustrationer, som på litet utrymme lyckades fästa den vetgiriges uppmärksamhet på de väsentliga detaljerna.

När Norsk og Svensk Flora av J. Lid kom till oss, slog den snabbt igenom och blev den allmänt accepterade floran för fältbruk. Orsaken var, att nästan alla arter var avbildade och att Dagny Tande Lids teckningar hade en formsäkerhet, som gjorde mycket av texten onödig. Efter hand som texten ändå konsulterades, upptäckte man att den var överförenklad och ofta ledde fel.

Nu har den gamla Kroken förnyats på ett sätt, som gör att den bör få återta sin position som svensk standardflora. Lena och Bengt Jonzell har gjort en genomgripande revision av texten och Karl-Gustav Forss och Dan Frendin har kompletterat Lindmans illustrationer med många nya teckningar.

Floran har förbättrats på många olika vis. Viktigast är kanske att vi nu här får en auktoritativ redovisning av svenska botanisters nuvarande ståndpunkt i den alltid aktuella forskningen och diskussionen rörande taxonomi. Det innebär att många nya arter och underarter har tillkommit jämfört med den gamla Krok och med Lid.

Vi finner t.ex. underarterna av *Asplenium trichomanes* och *Cystopteris fragilis*. Här finns de med *Juncus bufonius* nära besläktade *J. minutulus* och *J. ranarius* och underarterna av *J. alpinus*. Bland gräsen har *Hierochloa*-arterna blivit tre, och två av dem har uppdelats i vardera två underarter. För Hälsingen är det tillfredsställande att *Deschampsia cespitosa* var *glauca* finns med, och att *D. bottnica* har fått förbli egen art. Underarterna av *Festuca rubra* finns med.

De svåra mållorna har begåvats med ytterligare en art, som uppges vara gammal i landet och vanlig i Norrland, nämligen *Chenopodium suecicum*, närstående *Ch. album*.

Montia fontana har uppdelats i två underarter, liksom *Cerastium fontanum* och *Scleranthus annuus*. Vattenrannunklerna har fått en ny behandling, som bl.a. innebär att vi i Hälsingland och Gästrikland skulle ha alla fem arterna *Ranunculus circinatus*, *baudotii*, *trichophyllus*, *aquatilis* och *peltatus*, samt en underart av *trichophyllus* nämligen *eradicatus*.

Alla *Alchemilla*-arterna finns med i en fyllig redovisning. Av björnbärsarterna har 22 tagits med. *Elatine orthosperma* har utbrutits ur *E. hydropiper*.

Epilobium är också ett släkte, som många haft bekymmer med, och som här blir ytterligare utrett. Den amerikanska dunörten, som håller på att bli en av de vanligaste *Epilobium*-arterna, kallas här *E. ciliatum* och har två underarter, för vilka flera karaktärer ges. Ur *E. palustre* utbrytes *E. laestadii*, med norrländsk utbredning - något för Hälsingebotanisterna att leta efter.

Myriophyllum-arterna har utökats med *M. exalbesens*, *kotteslinga*, och alla arterna beskrivs med utgångspunkt från skottbasens byggnad, som sammanhänger med om arten är ett- eller flerårig.

Släktet *Armeria* omfattar nu tre underarter och *Galium saxatile*-släktingarna har utretts ordentligt. För *Calyptegia sepium* beskrivs också underarterna.

Ett av de mest efterlängtade tillskotten är, att *Hieracium*-släktet fått en fylligare behandling än i Lid och i de flesta sentida floror. Här finner vi 16 arter eller artgrupper. Detta motsvarar tämligen väl det antal typer av *Hieracium*, som man även på habitus lätt urskiljer, och får anses vara ett minimum för en fältflora.

Några tämligen nyupptäckta och troligen nyetablerade arter finner vi också i den nya "Svensk Flora", t.ex. *Sisyrinchium angustifolium*, *Glyceria grandis* och *striata*, *Potentilla bifurca*, *Lupinus nootkatensis*, *Gentiana purpurea*, *Cuscuta campestris* och *australis*. Ett par av de nya svarar Åke Ågren för, nämligen *Euphorbia agraria* och *Androsace elongata*.

Nomenklaturen följer i huvudsak *Flora Europaea*, vilket

vi tacksamt tar emot, eftersom vi i Sällskapetets inventeringsarbete gjort detsamma. De undantag, som har gjorts, motiveras av arbeten, som utkommit efter Flora Europaea, eller av att enstaka avsnitt av detta verk varit från början mindre väl underbyggda.

Majoriteteten av de gamla bilderna av Lindman har bevarats och ett lika stort antal nya har tillkommit. Deras stil är något mer schematiserad än Lindmans, från vilka de alltså tydligt skiljer sig. Detta stör inte, och de nya teckningarna är i allmänhet bra. De når dock inte upp till Dagny Tande Lids formsäkerhet, och mycket få tecknare torde lyckas med det konststycket. Ett par av de nya bilderna är dock dåliga, nämligen de, som visar stödblakens kantceller på *Dactylorhiza incarnata* och *traunsteinerii*. Den förra artens kantceller är i verkligheten ungefär likstora med den senares, men rundade i stället för sågtandformade.

Texten, som beskriver varje växts utseende, alltså artkaraktärerna, finns dels i nycklarna, dels i artbeskrivningarna. Undantag är texterna till släktena *Alchemilla* och *Rubus*, björnbärsdelen. Nyckel och artbeskrivning är där sammansmälta till en enhet. Denna presentationsform, som finns även i Kjeld Hansens "Dansk Feltflora", tycker jag är den bästa, men detta är en smaksak.

Några väsentliga tryckfel har jag hittat, alla i bildmaterialet. På sid 202 är bilderna av *Dactylorhiza fuchsii* och *maculata* förväxlade. På sid 241 har samma öde drabbat bilderna av *Chenopodium album* och *suecicum* (nr 4 och 5). På sid 301 är högra nedre delen av fig 34 *Cardamine bellidifolia*, inte *C. impatiens* som resten av fig 34.

Det sammanfattande omdömet om denna bok blir, att vi åter fått en svensk fältflora, som dels motsvarar den modärna uppfattningen av taxonomi och nomenklatur, dels genom text och bilder ger en tillräckligt god uppfattning om artskiljande karaktärer, för att den i botanikens elementa invigde skall kunna artbestämma vad han eller hon finner i fält. Boken borde bli vår nya svenska standard bland fältflororna.

Anders Delin

B O T A N I S K L I T T E R A T U RTILL SALU

Genom GÄBS sekreterare säljs några klassiska botaniska verk till låga priser. Alla böcker är i gott skick. Böckerna beställs genom att skriva eller ringa till Ulf Swahn, S Kopparslagargatan 13 B, 802 21 Gävle, telefon 026/10 35 86.

Till angivna priser tillkommer fraktkostnad.

C Skottsberg m fl: Växternas Liv, I-XI, 2:a uppl
1953-1956
röda halvfranska band, som nya!

400 kr

A Lyttkens: Svenska Växtnamn, 2:a uppl, 1915, I-III
1891 sid, 3 fräscha klotband

400 kr

C A M Lindman: Nordens Flora, 1-10, 1967
färgplansch (nytryck av Palmstruchs)

250 kr

B Ursing: Svenska Växter, I Fanerogamer, som ny

100 kr

: Svenska Växter, II Kryptogamer, ny

100 kr

E Nyholm: Illustrated mossflora of Fennoscandia
1-3 (ej komplett, motsvarar ca 1/3 av verket)
Innehåller dock några av de viktigaste släk-
tena, bl a stjärnmossor, kvastmossor och
Bryum-arterna. Hos Förlagstjänst torde man
kunna komplettera verket.

75 kr

INVENTERARTRÄFF OCH ATLASEXPEDITION I
ÄNGERSJÖ

Liksom ifjol försöker vi i sommar samla alla gamla och nya inventerare till en träff i fält. Vi tycker det är viktigt att träffas för att gemensamt diskutera floraprojektet och utbyta erfarenheter. Meningen med träffen är förstås också att vi skall göra lite nytta genom en punktinsats för Hälsinglandsfloran i en del av Hälsingland som ytterst sällan besöks av inventerarna.

Årets träff som är 3 dagar har vi förlagt till Ängersjö den 13-15 juli. Byalaget i Ängersjö har lovat ställa upp med logi och lokalkunskaper.

Om Du är intresserad av att delta bör Du höra av dig till Anders som också kan lämna mer exakta uppgifter om tid och samlingsplats.

Peter Ståhl och Anders Delin

EXKURSIONER

Lördag den 15 juni

Botanisk exkursion i Söderhamn. Blomstervandring, samling vid SIFs skidstuga.

Information: Åke Ågren, tel 0270/105 03

Söndag den 30 juni

Utflykt till det vildmarksbetonade Stenatjärnarna, tillsammans med SNF-kretsarna. I detta av inlandsisens skapade område kan vi för dessa trakter skåda en del intressanta växter som lind, lönn, trolldruva, tibast, grönkulla, klockpyrola, videört. axag samt tio ormbunksarter.

Samling kl 09.00, Södra torget (vid BP) i Edsbyn. Familjevänligt strövområde.

Ledare: Stefan Olander, tel 0271/180 39

Mellanljusnan

En kväll eller dag under andra halvan av juli gör vi en promenad längs Ljusnans stränder och tittar på de växter som förekommer där. Tid och plats kommer att annonseras i Ljusdals-Posten.

Ledare: Bengt Stridh, tel 018/13 38 89, from 14/7 0651/150 78.

MOSIPPA EFTERLYSES

Om du har några förekomster av mosippa "på lager" så meddela dem gärna till undertecknad, eftersom jag intresserat mig lite speciellt för dess utbredning i Hälsingland. Det går förresten alldeles utmärkt att leta nya växtplatser en bra bit in i juni eftersom den är väl så lätt att se när fröställningarna bildats som när den blommar.

Bengt Stridh, Väktargatan 18A nb, 754 22 Uppsala.

Botanikdagarna 1985 – Södra Vätterbygden

Alla GÅBS-medlemmar är berättigade att delta i Svenska Botanikdagarna. Anmälningstiden är visserligen utgången, men ännu finns kanske en chans att få vara med om du anmäler dig snarast.

Svenska Botaniska Föreningen anordnar botanikdagarna 2–4 juli 1985 i Jönköpingstrakten. Vård blir Botaniska Sällskapet Jönköping med en organisationskommitté bestående av Anders Bertilsson, Roland Carlsson, Arne Jansson, Ragnar Lerner och Magnus Thorell.

Föreläggning blir i Södra Vätterbygdens Folkhögskola, belägen vid Stadsparken i Jönköpings västra del. Programmet omfattar årsmöte, föredrag och exkursioner. Samling till lunch den 2 juli, därefter en eftermiddagsexkursion. Hela onsdagen ägnas åt exkursion och botanikdagarna avslutas efter en förmiddagsexkursion den 4 juli.

Detaljerna i programmet är ännu inte klara, men fältdemonstration av släktet *Alchemilla* (dagglåpor) utlovas, samt besök på Smålands Taberg med dess intressanta flora med bl a *Asplenium adulterinum*, brunbräken.

Anmälan insändes till Arne Jansson, Norrängsgatan 12, 561 34 Huskvarna (tel 036-13 23 01) senast den 30 april. Pris ca 500 kr för mat och logi i dubbelrum. Deltagarantalet är begränsat till 90 personer. De som anmält sig erhåller i maj ett detaljerat program.

Studerandestipendier

För att bereda studerande möjlighet att delta i botanikdagarna utdelar Svenska Botaniska Föreningen 10 st stipendier om 800 kr vardera.

Berättigade att söka dessa är studerande på gymnasieskolor eller universitetens och högskolornas biologi–botanikkurser (grundkurs eller påbyggnadskurs). Medlen skall användas för att täcka kostnader för kost och logi (helinackordering) under botanikdagarna. På ansökan anges bara "studerandestipendium". Att den sökande är studerande skall styrkas med intyg från läroanstalten. Medlemskap i Svenska Botaniska Föreningen är ej nödvändigt. Ansökningarna till årets botanikdagarna skall vara styrelsen tillhanda senast den 30 april 1985. Besked om utdelade stipendier ges under april månad.

Ansökningar sänds till styrelsen för Svenska Botaniska Föreningen, c/o Kåre Bremer, Naturhistoriska riksmuseet, Box 50007, 104 05 Stockholm. Tel 08-15 02 40.

Svenska Botaniska Föreningens årsmöte 1985

äger rum onsdagen den 3 juli kl 20 på Södra Vätterbygdens Folkhögskola, Jönköping, i samband med föreningens botanikdagarna. Dagordning:

1. Val av justeringspersoner
2. Revision
3. Val av styrelse och funktionärer för 1986
4. Tidskriftsfrågor
5. Botanikdagarna 1986
6. Övriga frågor

Elon Gata möter Slankstarr

Elon Gata var en lång och smärt yngling av starrfamiljens ädla släkte. Hans familj räknade sina anor långt, långt tillbaka i tiden, så långt tillbaka att ingen numer hade något minne av dess ursprung.

Av vetenskapen ansågs hans familj vara en av de mest utvecklade och framstående i sitt släkte, även om den prunkande skönheten inte var deras kännemärke, smärt och smidig var han i alla fall, riktigt "rank".

Men Elon hängde med huvudet, han kände sej så ensam, trots att han enligt "Lid" skulle ha sällskap med en mängd bröder i "store tette tuver".

Elons hjärta värkte, livet kändes så tomt och meningslöst och han kände sej så fastrotad där han stod.

Vid en häftig vindil råkade Elon vända på huvudet åt ett håll som han inte sett åt på årtal. Där! alldeles tätt intill honom i myrkanten stod Slankstarr.

Hon var av sydlig härkomst, "något av Zigenare", mörk och vacker. Hon hade rest vida omkring i världen men nu ledsnat på att "flacca" omkring och för gott slagit sig ned här i myrkanten.

Elon starrbligade på henne och hans hjärta slog frivolter i bröstet på honom, detta var kärlek vid första ögonkastet. Han viskade till henne, "Det måste ha varit dej mitt hjärta har suckat efter så länge".

Han lutade sej mot henne och slöt henne i sin famn, och de andra växterna suckade och viskade "Se ett så lyckligt och vackert par, så ranka och så slanka.

Till och med det knarriga grenröret som hade gikt i alla sina leder var påtagligt rörd. Endast Herr Acuta hade något vasst i blicken, stolt och högfärdig som han var.

Så småningom fick Elon och Slankstarr flera små spädstarrar tillsammans och levde lyckliga i många, många år tills en dag en ivrig GÄBSARE fick se dem och förpassade dem till pressen.

Carex elongata
(Rankstarr)

Carex flacca
(Slankstarr)

KALENDARIVM

- Lö 15/6 Blomstervandring, Söderhamn.
- Sö 30/6 Utflykt till Stenatjärnarna.
- 2-4/7 Svenska Botanikdagarna - Södra Vätterbygden.
- 13-15/7 Inventerarträff, Ängersjö.
- slutet Växter vid Mellanljusnan. Annons i LjP.
av juli
- 21-26/7 SOMMARKURS i Gävle
- Lö 31/8 ***** MANUSSTOPP *****
- ca 25/9 Nästa nummer av *Växter i Hälsingland*
och Gästrikland utkommer.